

PJESA PESË

Australia në ditët e sotme

Australia në ditët e sotme

Në këtë seksion ju do të mësoni rreth kulturës australaine, inovatorët dhe identitetin kombëtar. Australia është një partner dinamik në biznes dhe tregti si dhe një qytetar global i respektuar. Ne vlerësojmë kontributin e imigrantëve të rinj në zhvillimin dhe përtëritjen konstante të vendit tonë.

Toka

Australia është një nga masat e tokës më të vjetra në botë. Ajo është vendi i gjashtë në botë për nga madhësia. Është gjithashtu masa tokësore më e butë dhe më e thatë. Pjesa më e madhe e Australisë ka tokë të dobët dhe reshje të ulëta, duke e bërë të vështirë për bujqësi. Vendet e thata në brendësi të Australisë, quhen 'the outback'. Uji në shumë pjesë të Australisë është një pasuri shumë e çmuar.

Duke qenë një vend kaq i madh, Australia ka rajone me klimë krejt të ndryshme. Ka zona tropikale që janë në veri të Australisë, ndërsa shkretëtira në mes. Më në jug, temperaturat ndryshojnë nga një dimër i ftohtë me dëborë në male, në një verë shumë të nxehtë.

Përveç gjashtë shteteve dhe dy territoreve brenda Australisë, Qeveria australiane administron edhe territoret në vijim:

- Ishujt Ashmore dhe Cartier
- Ishulli i Krishtlindjeve
- Ishujt Kokos (Cocos) (Keeling)
- Territori i Gjirit të Jervis
- Ishujt e Detit Coral
- Ishulli Heard dhe Ishulli McDonalds në Territorin Antarktik australian
- Ishulli Norfolk.

Objektet e Trashëgimisë Botërore

Vendet australiane janë në listën e Trashëgimisë Botërore së Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Arsimin, Shkencën dhe Kulturën (UNSECO).

Kulturore

- Ambientet e burgimit në Australi
- Peisazhi kulturor Budj Bim
- Ndërtesa Mbretërore e Ekspozitës dhe Lulishtet e Carlton-it në Melburn
- Pallati i Operës në Sidnej.

Godina e Operës në Sidnej

Natyrore

- Vendet e fosileve të gjitarëve australianë në South Australia dhe Queensland (Riversleigh/Naracoorte)
- **K'gari (ish ishulli Fraser)**
- Barazia në Australi
- Great Barrier Reef
- Të Famshmet Malet Blu (Blue Mountains)
- Ishujt Herd dheMcDonald
- Ishulli Lord Howe Island
- Ishulli Macquarie
- Zona bregdetare Ningaloo
- **Parku Kombëtar Purnululu**
- Gjiri i Peshkaqenit në Western Australia
- Tropikët e Lagësht të Queensland-ës.

Të ndryshme

- Parku Kombëtar Kakadu
- Bukuritë e paprekura në Tazmania
- Parku Kombëtar Uluru-Kata Tjuta
- Zonat rreth Liqenit Willandra.

Formimi i shkëmbit në formë vale në bazën e Ayers Rock në Parkun Kombëtar Uluru-Kata Tjuta

Përveç ikonografisë perëndimore dhe mrekullive natyrore të përmendura më lart, ekzistojnë mijëra site të shenjta në të gjithë vendin që janë me rëndësi për popullin aborigjen dhe të Ishujve Torres Strait. Këto vende janë një pjesë e rëndësishme e strukturës kulturore të Australisë dhe janë të rëndësishme për të gjithë australianët. Vendet e shenjta janë të lidhura zakonisht me histori të qenieve stërgjyshore dhe rolin e tyre në krijimin e peizazhit të gjerë, ngulitjen e vlerave kulturore, marrëdhëniet farefisnore dhe rendin shoqëror.

Një vend i gjerë

Banuesit origjinal të tokës – në Australi, aborigjenët dhe populli i Ishujve Torres Strait. Ata kanë vlerësuar gjithmonë kontaktin me fqinjët e tyre dhe udhëtojnë në distanca të mëdha për t'u takuar. Këngët e popujve të Jugut Aboriginal dhe Torres Strait janë histori që lidhin ligjin, historinë dhe kulturën tradicionale me gjeografinë, që shtrihet nëpër grupe të ndryshme kulturore dhe gjuhësore pikërisht në Australi. Ato janë ruajtur dhe praktikuar për mijëra vjet.

Në shumë pjesë të Australisë, njerëzit kanë qasje të kufizuar në shërbime, të tilla si shkolla, shërbime shëndetësore dhe dyqane, që Australianët e tjerë i marrin si të mirëqena. Ne punojmë së bashku për të mbështetur njerëzit që jetojnë në komunitete të largëta. Australianët e dukshëm kanë ndihmuar në zgjidhjen e problemeve të largësisë përmes zgjuarsisë dhe inovacionit.

Radioja me pedale

Në 1929, Alfred Traegar, nga Adelaide, projektoi radion e parë që merrte energji nëpërmjet një pedali. Përdoruesit e saj, mund të përdornin radiomarrësen duke shtypur pedalet me këmbë. Njerëzit e vetmuar, stacione me misione të largëta dhe komunitetet e aborigjenëve përfituan nga kjo shpikje. Radioja me pedale ndihmoi në krijimin e dy institucioneve australiane, Shërbimi Mbretëror Ajror i Mjekëve dhe Shkolla Ajrore.

Shërbimi Mbretëror Ajror i Doktorave (Royal Flying Doctor Service)

Prifti John Flynn jetonte dhe punonte me komunitetet në zonat e largëta. Ideja e tij ishte të afronte doktorin me pacientin në zonat e largëta sa më shpejtë të ishte e mundur, nëpërmjet ajrit. Ai u ndihmua nga qeveria, nga shoqëria ajrore Qantas si dhe nga ndihmat e organizatave bamirëse. Shërbimi Mbretëror Ajror i Doktorave filloi në 1928 por gjatë asaj kohe kishte akoma njerëz në zonat e largëta që nuk mund ta thërrisnin këtë shërbim. Futja e radios me pedale siguroi që popullsia e zonave të izoluara mund të telefononin një doktor sa më shpejtë që të ishte e mundur.

Shkolla Ajrore

Deri në vitin 1950, fëmijët që jetonin në zona të izoluara, mund të mësonin në shkolla me konvikt ose t'i plotësonin mësimet nëpërmjet postës. Adelaide Miethke, Zëvendës-President i Shërbimit Mbretëror Ajror i Doktorave të Australinë e Jugut, e kuptoi që radioja e Doktorave Fluturues (Flying Doctor) mund të ndihmonte fëmijët në shtëpi të flisnin me mësuesit e tyre. Shërbimi në Alice Springs i mësimeve nëpërmjet radiomarrëses filloi në vitin 1948. Zyrtarisht Shkolla e Ajrore u hap pas disa vitesh. Shkolla Ajrore e Australisë ka ndihmuar gjithashtu shumë vende të tjera të krijojnë programe të ngjashme.

Radio e vjetër me pedal u zëvendësua nga radiomarrësja me frekuencë të lartë dhe tani zëvendësohet nga interneti. Radioja e vjetër me pedale tani është zëvendësuar me receptorë të fuqishëm, por Shërbimi Mbretëror Ajror i Doktorave si dhe Shkolla Ajrore vazhdojnë t'i shërbejnë popullsisë që jeton në komunitetet e largëta. Fëmijë që studiojnë në Shkollën Ajrore të New South Wales.

Identiteti australian

Identiteti i Australisë është formuar nga shumë faktorë, përfshirë trashëgiminë dhe kulturat tona indigjene, larminë e njerëzve tanë, historinë tonë, vlerat që udhëheqin jetën e përditshme, stilin e jetës tonë dhe Australianët që admirojmë.

Pjesa 6, Historia jonë australiane vështrim mbi historinë tonë. Nënvizon çështje që lidhen me të kaluarën koloniale të Australisë, dhe rrethanat e fundit dhe të ditëve të sotme të popujve aborigjenë dhe të Torres Stive Islander. Historia gjithashtu përfshin origjinën dhe natyrën e shoqërisë së larmishme, multikulturore të Australisë dhe sfidat, siç janë luftërat, me të cilat jemi përballur së bashku si komb.

Pjesa e mbetur e këtij kapitulli shikon disa nga mënyrat e jetesës që ne ndjekim dhe njerëzit që admirojmë.

Sport dhe argëtim

Shumë australianë e duan sportin dhe shumë kanë arritur rezultate impresionuse në arenën ndërkombëtare.

Gjatë historisë sonë, sporti ka karakterizuar popullin australian si dhe na ka bashkuar. Që nga koha e zbarkimit të parë, sporti ndihmoi në një dalje nga realiteti i një ekzistence të vështirë. Edhe gjatë luftërave, pjesëtarë të Forcave të Armatosura australiane organizonin gara sportive për të ndihmuar në largimin e stresit të luftës.

Sporti gjithashtu siguron një terren të favorshëm që lejon si sportistët edhe spektatorët të ndihen si pjesëtarë dhe të përfshirë në atë që është e rëndësishme në shoqërinë australiane. Aborigjenët dhe banorët e Ishujve Torres Strait së bashku me emigrantët australianëjanë ndër sportistët më të suksesshëm të vendit.

Shumë australianë marrin pjesë në skuadra sportive. Kodet e futbollit të futbollit, ligës së rugby, bashkimit rugby dhe lojës unike australiane të Rregullave të futbollit australian ('Aussie Rules') janë sporte shumë të njohura në Australi për të luajtur dhe shikuar. Noti, tenisi, atletika, golfi dhe çiklizmi janë aktivitete popullore argëtuese.

Australia është krenare për rezultatet që ka arritur në arenën ndërkombëtare në lojën e kriketit. Ekipet e kriketit të Australisë dhe Anglisë kanë qenë gjithmonë kundërshtarë që prej periudhës së fundit të shekullit 19-të.

Kupa e Melbourne-it, 'gara e kuajve që e bën kombin të ndalojë', është një nga garat e kuajve më të pasura dhe sfiduese në gjithë botën. Kupa e Parë e Melburnit u zhvillua më 1861. E Marta e parë e Nëntorit, Dita e Kupës së Melbourne-it, ka qenë ditë pushimi në Viktoria qysh në 1877.

Sir Donald Bradman (1908–2001)

Sir Donald Bradman, lojtari më i madh i kriketit i të gjitha kohëve dhe është gjithashtu një legjendë sporti në Australi. I rritur në Bowral, New South Wales, Donald Bradman ka luajtur lojën e parë të kriketit për skuadrën australiane në 1928.

Ai ishte i dobët, por shumë i shpejtë me këmbët e tij. Në turneun e parë në Angli në 1930, ai theu pothuajse të gjithë regjistrimet. Ai ishte një legjendë australiane që në moshën 21 vjeçare. Në vitin 1948, gjatë turneut të fundit të Bradman, skuadra e tij u quajt si skuadra 'The Invincibles', pasi ata nuk humbën asnjë ndeshje të luajtur kundër Anglisë.

Artet

Australia ka një jetë të gjallë artistike që përfshin traditat kulturore indigjene të kombit dhe pasuritë e shumta të kulturave të emigruara. Të gjitha format e artit vizual apo artit të interpretuar, që përfshin filmin, artin, teatrin, muzikën dhe vallëzimin, tërheqin vëmendjen si brenda Australisë edhe jashtë saj.

Letërsia

Australia ka tradita të forta në letërsi. Australia ka një traditë të fortë të letërsisë e cila e ka fillimin që me përrallat e indigjenëve Australianë dhe vazhdon me historitë e folura të të dënuarve që erdhën në fundin e shekullit të 18-të.

Shumica e shkrimeve të para australiane, i përket jetës në pyll dhe vështirësive të saj në një mjedis kaq të ashpër. Shkrimtarë të tillë si p.sh. Henry Lawson dhe Miles Franklin shkruan poema dhe histori në lidhje me zonat rurale dhe mënyrën australiane të të jetuarit.

Një novelist australian, Patrick White, morri Çmimin Nobel në Literaturë në 1973. Shkrimtarë të tjerë australianë të mirënjohur përfshijnë Peter Carey, Colleen McCullough, Sally Morgan, Tim Winton, Tom Keneally dhe Bryce Courtenay.

Judith Wright (1915–2000)

Judith Wright ishte një poete e famshme, konservacioniste dhe një luftëtare për të drejtat e aborigjenëve. Ajo është një nga poetet me të dashura të Australisë.Në poezitë e saj ajo shprehu dashurinë për Australinë dhe njerëzit e saj. Ajo ka fituar shumë çmime, duke përfshirë këtu Çmimin e Enciklopedisë Britanike për letërsi, si dhe Medalje Ari të Mbretëreshës për poezi. Ajo ishte anëtare e Komitetit australian të Konservimit si dhe e Komitetit të Traktatit aborigjen.

Judith Wright mbahet mend për zotësinë e saj si poete dhe avancimin e literaturës australiane si dhe reformave sociale dhe ambientaliste.

Teatri dhe filmi

Dramat, filmat dhe prodhuesit Australianë të filmave janë të njohur dhe duhen si brenda edhe jashtë Australisë. Aktorët australianë si Cate Blanchett, Geoffrey Rush, Nicole Kidman dhe Hugh Jackman dhe regjizorët si Peter Weir dhe Baz Luhrmann kanë fituar çmime të ndryshme ndërkombëtare për punën e tyre shumë të çmuar në fushën e filmit.

Arti vizual

Veprat më të njohura të artit australian janë pikturat karakteristike të indigjenëve si dhe pamjet nga shekulli i 19-te i pyjeve të drizave të piktorëve të tillë si, Tom Roberts, Frederick McCubbin dhe Arthur Streeton. Nga mesi i shekullit të 20-të, artistët Russell Drysdale dhe Sidney Nolan pikturuan ashpërsinë e këtyre zonave të thella me ngjyra të spikatura. Jo shumë kohë më parë, Brett Whiteley fitoi një njohje ndërkombëtare për stilin e tij unik dhe të gjallë. Arti indigjen, përfshirë këtu nga Albert Namatjira, Emily Kame Kngwarreye, Gloria Petyarre, Rover Thomas dhe Clifford Possum Tjapaltjarri, kërkohet gjithnjë e më shumë në Australi dhe jashtë saj.

Muzikë dhe kërcim

Më e njohura dhe krejtësisht australiane janë tingujt e didgeridoo, një instrument i hershëm i popullsisë aborigjene.

Australianët kanë përvetësuar dhe janë dalluar në të gjitha fushat e muzikës dhe janë të njohur në arenën ndërkombëtare për kontributin e tyre në muzikën klasike, në muzikën 'country' dhe atë rock.

Muzikantët australianë të mirënjohur përfshijnë Kylie Minogue, Jimmy Barnes, Paul Kelly, Olivia Newton-John, John Farnham, Nick Cave dhe artistë indigjenë Archie Roach, Gurrumul dhe Jessica Mauboy. Bandat australiane si AC / DC dhe INXS kanë fituar ndjekës në të gjithë botën.

Kërcimi australian ka lulëzuar nga puna e palodhshme te kërcimtarëve dhe koreografëve tanë të mëdhenj si Sir Robert Helpmann, Meryl Tankard dhe Stephen Page. Bangarra është një kompani vallëzimi aborigjine dhe Torres Strait Islander, e vlerësuar gjerësisht në shkallë vendi dhe në mbarë botën për stilin e saj të veçantë në vallëzim, tinguj, muzikë dhe dizajn.

Arritjet shkencore dhe shpikjet

Australianët kanë një histori të pasur me arritje shkencore dhe përparime në fushën e mjekësisë, teknologjisë, agrikulturës, minierave dhe përpunimit.

Dhjetë australianë kanë marrë çmimin Nobel për zbulime në fushën e shkencës dhe të mjekësisë.

Ata që kanë arritur suksese në shkencë kanë marrë edhe Çmimin e Australianit të Vitit. Në 2005, çmimi iu dha Profesor Fiona Wood, e cila krijoi një sprajt për viktimat me djegje lëkure. Në vitin 2006, çmimi u fitua nga Profesor Ian Frazer, i cili krijoi një vaksinë për të luftuar tumorin e qafës së mitrës. Në 2007 mori çmimin, Profesor Tim Flannery, një shkencëtar udhëheqës i mjedisit.

Profesorja Wood dhe Profesori Frazer kanë imigruar në Australi nga Britania. Bashkëpunuesi i Profesor Frazer-it është Doktor Jian Zhou i cili emigroi nga Kina dhe është bërë gjithashtu shtetas australian.

Dr Fiona Wood AM (lindur në vitin 1958)

Dr Wood është ndër kirurgët dhe studiuesit më inovativë dhe të respektuar të Australisë. Si një mjeke e talentuar e kirurgjisë plastike the asaj rindërtuese, si dhe specialiste me famë botërore e djegieve, ajo ka qenë pionere e shumë studimeve dhe risive teknologjike në mjekësinë e djegieve.

Në vijim të punës së saj me viktimat e bombardimeve të vitit 2002 në Bali, Dr. Wood u amërua "Anëtare e Urdhrit të Australisë", në vitin 2003. Kontributi i saj ndaj viktimave të djegieve u njoh kur u nderua sërish si "Australiania e vitit", në vitin 2005.

Profesor Fred Hollows (1929–1993)

Profesor Fred Hollows ishte një optamologjist (doktor sysh) i apasionuar, që ndihmoi më shumë se një milion njerëz në Australi dhe në vendet në zhvillim duke ju kthyer shikimin. Fred Hollows lindi në Zelandën e Re. Në 1965 ai emigroi në Australi dhe më vonë arriti të bëhej Drejtori i Repartit të Syve në Spitalin e Sidnejit.

Ai besonte shumë në barazinë e gjithë njerëzve dhe ndihmoi në ngritjen e Shërbimit të Parë Mjekësor aborigjen në gjithë Australinë.

Që prej vitit 1980, Fred Hollows ka udhëtuar në gjithë botën për të ndihmuar në krijimin e programeve për kujdesin e syve në vendet në zhvillim e sipër. Ai u bë shtetas australian në prill 1989.

Veprën e mirë të Profesor Hollows e vazhdon gruaja e tij, Gabi si dhe Fondacioni Fred Hollows (Fred Hollows Foundation).

Australiani i Vitit

Që prej 1960, çmimet për Australianin e Vitit janë pjesë e festimeve për kontributin dhe arritjet e Australianëve të shquar. Çdo njeri mund të propozojë nga fusha të ndryshme të punës dhe jetës një australian për një çmim.

Australianët më të mirë të vitit janë njerëz që shkëlqejnë në punën e tyre dhe i kanë shërbyer kombit.2009 Ata na frymëzojnë dhe na sfidojnë të japim kontributin tonë në krijimin e një Australie më të mirë.

Mimet përfshijnë Young Australian of Year, Senior Australian of the Year dhe Hero Lokal i Australisë.

Një listë e marrësve aktual dhe të mëparshëm është në dispozicion në www.australianoftheyear.org.au.

Dr James Muecke AM

Kirurg i syve dhe pioner i parandalimit të verbërisë

2020 Australianët i Vitit

Dr Muecke është bashkëthemelues i ''Sight For All'' (''Shikim për të gjithë'') , një organizatë bamirëse që synon të eliminojë verbërinë përmes kërkimit, arsimit, infrastrukturës dhe trajnimit të kolegëve në vendet partnere.

Dr Muecke beson se verbëria është çështje e të drejtave të njeriut dhe po punon për të krijuar një botë ku të gjithë mund ta shohin.

Professor Michelle Simmons (lindur në vitin 1967)

Profesore e fizikës kuantike,
e nderuar me titullin "Australiani i vitit" në 2018.

Profesor Simmons është pioneer i elektronikës atomike dhe llogaritjeve kuantike. Në krye të asaj që ajo quan "gara e epokës kuantike në hapësirë", Profesore Simmons synon ndërtimin e një kompjuteri kuantik për të zgjidhur problem në pak minuta, për të cilat në raste të ndryshem do të nevojiteshin mijëra vite. Ky zbulim ka potencialin për të revolucionalizuar dizajnin e medikamenteve mjekësore, parashikimin e motit, autiomjetet pa shofer, inteligjencën artificiale e shumë më tepër.

Në vuitin 2018, profesore Simmons u nderua me titullin "Australiania e vitit" për punën dhe deidikimin ndaj shkencës së informacionit kuantik. Në vitin 2019, ajo u emërua në postin "Oficere e Urdhrit të Australisë", si shenjë mirënjohje për "shërbimin e dalluar ndaj arsimit e shkencës, si lider në elektronikën kuantike dhe bërthamore dhe model për të marrë shembull".

Paraja australiane

Paraja jonë paraqet njerëz dhe figura të rëndësishme të Australisë.

Australianët e shquar që janë zgjedhur të jenë në paratë tona janë njerëz që kanë treguar iniciativë dhe talent të madh në fushat si ato të reformave shoqërore, shkencës, politikës, arritje në ushtri si dhe në arte.

Mbretëresha Elizabeth II (1926–2022)

Mbretëresha Elizabeth II ishte Kryetarja e Shtetit të Australisë. Ajo ishte Mbretëresha e Australisë dhe Mbretëresha e Mbretërisë së Bashkuar. Ajo ka pasur një prezencë të fortë dhe të qëndrueshme gjatë mbretërimit të saj të gjatë dhe të admiruar.

Shtëpia e Parlamentit dhe Mozaiku Forecourt

Plani skematik i Shtëpisë së Parlamentit u bazua në Planin e Peizazhit për Zhvillimin e Dizajnit, i cili u sigurua nga Autoriteti i Ndërtimit i Shtëpisë së Parlamentit. Mozaiku Forecourt bazohet në një pikturë në stilin Central Desert me piktura nga Michael Nelson Jagamara të titulluar ''Possum dhe Wallaby Dreaming''.

Dame Mary Gilmore (1865–1962)

Dame Mary Gilmore ishtë një autore, gazetare, poete dhe luftëtare për reforma shoqërore. Ajo mbahet mend për shkrimet dhe fjalimet e saj në interes të grave, indigjenëve australianë dhe njerëzve të varfër.

AB 'Banjo' Paterson (1864–1941)

Andrew Barton Paterson ishtë një poet, kompozitor këngësh dhe gazetar. Në shkrimet e tij ai vendoste emrin 'Banjo' Paterson dhe do të mbahet mend për autorësinë e tekstit të 'Waltzing Matilda', kënga më e shquar popullore në Australi.

Reverend John Flynn (1880–1951)

Prifti John Flynn ishte i pari në botë që filloi shërbimin mjeksor fluturues, Royal Flying Doctor Service të Australisë. Ai do të mbahet mend si shpëtues i shumë jetëve duke sjellë shërbimin shëndetësor në zonat më të largëta të Australisë.

Mary Reibey (1777–1855)

Mary Reibey ishte e para grua biznesmene në koloninë e New South Wales. Pasi erdhi në Australi si një banore e dënuar, ajo u bë një drejtuese e respektuar e komunitetit.

Edith Cowan (1861–1932)

Edith Cowan, ishte një punonjëse e shërbimeve sociale, politikane dhe përkrahëse e lëvizjes femërore. Ajo ishte gruaja e parë e zgjedhur në të gjithë parlamentet australiane.

David Unaipon (1872–1967)

David Unaipon ishte shkrimtar, folës publik dhe shpikës. Ai mbahet mend për kontributet e tij në shkencë dhe literaturë, si dhe për përmirësimin e kushteve të popullsisë aborigjene.

Sir John Monash (1865–1931)

Sir John Monash ishte inxhinier, administrator dhe një nga komandantët ushtarakë më të mëdhenj australianë. Ai kujtohet për rolin e tij drejtues, inteligjencën dhe gojëtarinë e tij.

Dame Nellie Melba (1861–1931)

Dame Nellie Melba ishte një soprano e shquar botërore. E njohur në botë si 'Mberëresha e Këngës' ajo ishte kengëtarja e parë e famshme australiane në arenën ndërkombëtare.

Festat kombëtare dhe kremtimet

Pushimet kombëtare të Australisë pasqyrojnë festimet dhe piketa të historisë sonë që nga zgjidhja evropiane.

Ditë të fiksuara

- **Në ditën e Vitit të Ri, më 1 janar** festohet fillimi i vitit të ri.
- **Dita e Australisë, më 26 janar** është një kohë për të reflektuar se çfarë do të thotë të jesh australian, të festosh Australinë bashkëkohore dhe të pranosh historinë tonë të përbashkët. Data është përvjetori i mbërritjes së Flotës së Parë nga Britania e Madhe në vitin 1788.
- **Dita e Anzac, më 25 prill,** shënon përvjetorin e mbërritjes së trupave të armatosura të Australisë dhe Zelandës së Re (ANZAC) në Gallipoli, gjatë Luftës I Botërore. Është një ditë solemne për të kujtuar sakrificën e të gjithë australianëve që morën pjesë dhe humbën jetën në luftë, konflikte dhe operacione paqeruajtëse. Ne nderojmë gjithashtu kurajën dhe vendosmërinë e gjithë burrave dhe grave dhe reflektojmë mbi kuptimet e shumta të luftës.
- **Dita e Krishtlindjeve, më 25 dhjetor** është një ditë e shkëmbimit të dhuratave në një kremtim të krishterë për lindjen e Jezu Krishtit.
- **"Boxing Day", më 26 dhjetor** është pjesë e festimeve të Krishtlindjeve.

Ditë e fiksuara

- **Në Ditën e Punës ose Ditën 8 Orëshe** festohet fitimi i të drejtës së australianëve për të punuar tetë orë në ditë – e para në botë.
- **Pashkët** janë festa e përkujtimit të historisë kristiane të vdekjes dhe ringjalljes së Jezu Krishtit.
- **Ditëlindja e Mbretit** feston lindjen e kreut të shtetit të Australisë, Mbretit Charles III. Kjo ditë festohet të hënën e dytë të qershorit në çdo shtet dhe territor përveçse në Australinë Perëndimore dhe Queensland.

Data të festave të tjera publike

Data të festave të tjera publike mbahen në shtete, territore dhe qytete të ndryshme. Për shembull, australian Capital Territory feston Ditën e Kanberras, South Australia feston Ditën e Vullnetarëve dhe Western Australia feston Ditën e Krijimit.

Datat e tjera të rëndësishme (jo festat publike)

- **Java e Harmonisë** mbahet në javë përfshirë 21 marsin dhe është një festë e larmisë sonë kulturore.
- **Dita e Shtetësisë Australiane, më 17 shtator** është dita kur festohet lidhja e përbashkët, e përfaqësuar nga shtetësia australiane dhe reflektojmë për rolin që ne luajmë në formimin e së ardhmes së vendit tonë.
- **Java e Kombëtimit të Pajtimit më 27 maj – 3 qershor** është një javë në të cilën ne përpiqemi drejt një kombi më të drejtë, të barabartë, duke përkrahur unitetin dhe respektin e ndërsjellë.

Populli australian

Australia është një nga vendet me të larmishme në tërë botën. Përafërsisht tre përqind e popullsisë e identifikojnë si Aboriginal dhe / ose Islandë të ngushticës Torres. Më shumë se çereku i rezidentëve australianë kanë lindur jashtë Australisë, dhe kanë imigruar nga rreth 200 vende të ndryshme të botës. Kjo larmi e popullsisë i jep Australisë një pasuri të madhe në gjuhë, besime, tradita dhe kultura të ndryshme.

Si anëtar i Komonuelthit të Kombeve, Australia ende ka lidhje të ngushta me Mbretërinë e Bashkuar.

Australianët krenohen me shtetësinë australiane, e cila është një lidhje e rëndësishme bashkuese në shoqërinë tonë të larmishme. Dita e Qytetarisë Australiane festohet në 17 shtator çdo vit. Është një ditë për të gjithë qytetarët australianë të reflektojnë mbi rolin që ne luajmë në ndërtimin e kombit tonë dhe formimin e të ardhmes së vendit tonë.

Ekonomia e Australisë

Australia ka një ekonomi të qëndrueshme dhe konkurruese. Cilësia e jetesës që shijohet nga populli australian është një nga më të lartët në botë.

Dick Smith (lindur në 1944)

Dick Smith është një nga biznesmenët kryesorë australianë, aventurist dhe filantropist. Ai e ka vënë në përdorim pasurinë e tij në zhvillim të Australisë. Ai ngriti një kompani ushqimi vetëm australiane dhe ai ka investuar miliona dollarë në mënyrë që kompanitë të ngelen në pronësi australiane.

Ai u zgjodh si australiani më i mirë i vitit në 1986 dhe ka fituar një çmim për arritje teknologjike dhe konservim të ambientit. Ai ishte i pari person të kalonte me një ballon me ajër, Australinë dhe Detin e Tasmanisë. Ai njihet për shpirtin e tij aventurier dhe sukseset në biznes si dhe dashurinë e tij të thellë për Australinë.

Tregu

Insitucionet financiare moderne dhe të qëndrueshme australiane dhe rregullat e rrepta të taksës dhe tregtisë, i japin biznesit një siguri të madhe. Industria e shërbimeve që përfshin turizmin, shërbimet e arsimit dhe ato financiare, përbëjnë një pjesë të madhe të Prodhimit të Brendshëm Bruto australian (GDP).

Stabiliteti ekonomik e bën Australinë një vend tërheqës për investime. Tregu australian i aksioneve zë vend të dytë në zonën e Azisë dhe Paqësorit, pas Japonisë.

Tregtia

Partnerët më të mëdhenj të tregtisë australiane janë Japonia, Kina, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Korea e Jugut, Zelanda e Re dhe Mbretëria e Bashkuar. Australia eksporton kryesisht qymyr, xeheror, gaz natyror, si dhe shërbime arsimore dhe turistike. Ekonomia jonë është e hapur dhe tregtia ka qenë gjithmonë pjesë e rëndësishme e mirëqënies sonë ekonomike.

Minierat

Australia është e pasur në burime natyrore si p.sh. qymyr, bakër, gaz i lëngshëm natyror si dhe minerale me origjinë rëre. Ata janë në kërkesë të lartë në të gjithë botën.

Australia si një qytetar global

Australia është krenare për rolin e saj si një qytetare e mirë ndërkombëtare. Australianët e tregojnë këtë duke ndihmuar ata që janë me më pak fat se sa ne, rreth e qark botës.

Ndihmat ndërkombëtare dhe përpjekjet humanitare të Australisë

Programi ndërkombëtar ndihmues i qeverisë australiane mbështet vendet në zhvillim, në mënyrë që të ulin nivelin e varfërisë dhe të arrijnë një zhvillim të vazhdueshëm. Ne ofrojmë këtë ndihmë në rajonin tonë dhe rreth e qark botës, duke ndihmuar popuj dhe qeveri të ndryshme.

Australianët tregojnë një bujari të madhe në raste fatkeqësish si në vendin tonë ashtu edhe jashtë Australisë. Ne gjithashtu dhurojmë rregullisht vendeve që kalojnë vuajtje të vazhdueshme.

Në vitin 2018, Dr Richard Harris dhe Dr Craig Challen u akorduan dekorimin e dytë të trimërisë australiane Ylli i Guximit, bashkërisht me një Medalje të Urdhrit të Australisë (OAM), për përpjekjet e tyre në shpëtimin e 12 adoleshentëve dhe futbollit të tyre trajner nga një sistem shpellash i përmbytur në Tajlandë.

Pjesëmarrja aktive e Australisë në forumet ndërkombëtare

Australia është një anëtare aktive e Kombeve të Bashkuara (UN) që prej krijimit të saj në 1945. Australia i ofron mbrojtje njerëzve që janë identifikuar si refugjatëj, në bazë të Konventës së OKB-së për refugjatët, vitit 1951. Ne kontribuojmë gjithashtu pranë Kombeve të Bashkuara, si paqeruajtës dhe me ndihma humanitare apo asistencë në raste të jashtëzakonshme për vendet në zhvillim, si dhe luajmë një rol të rëndësishëm në Organizatën e Kombeve të Bashkuara për Shkencën, Edukimin dhe Kulturën.

Në vitin 1971, Australia u bë anëtare me të drejta të plota në Organizatën për Zhvillim dhe Bashkëpunim Ekonomik (OECD). OECD synon të përmirësojë mirëqenien ekonomike dhe sociale të njerëzve në të gjithë botën duke zgjeruar tregtinë botërore.

Australia mbështet fuqimisht bashkëpunimin në rajonin e Azisë dhe Paqësorit. Australia është një anëtare aktive e Bashkëpunimit Ekonomik të Azisë dhe Paqësorit (APEC), të Mbledhjes të Azisë Lindore (EAS) të Forumit Rajonal ASEAN (ARF) si dhe të Forumit të Ishujve të Paqësorit (PIF). Shtë një Shoqatë e partnerëve të dialogut të Kombeve të Azisë Juglindore dhe merr pjesë në Forumin e saj Rajonal.

Dr Catherine Hamlin AC (1924–2020)

Dr Catherine Hamlin është një gjinekologe, e njohur për shpëtimin e femrave në moshë të re nga Etiopia nga një jetë vuajtjesh. Që prej 1959, Catherine Hamlin punon në Addis Ababa në Ethiopia, duke ndihmuar gratë me problem të lindjes që njihet si 'obstetric fistula'. Gratë me këtë probleme nuk mund të kontrollojnë funksionet e trupit të tyre dhe si rrjedhojë ato janë të përjashtuara nga shoqëria.

Catherine dhe burri i saj krijuan Spitalin Addis Ababa Fistula. Përpjekjet e tyre kanë bërë të mundur që shumë gra të kthehen në shtëpi dhe të jetojnë një jetë te rregullt dhe të shëndetëshme në fshatrat e tyre.

In 1995, Dr Catherine Hamlin u nderua duke marrë çmimin më të lartë australian ''Companion of the Order of Australia''.

Australianët e dekoruar me çmimin Nobel

Australia njihet për kërkime shkencore dhe mjekësore. Australianët e mëposhtëm kanë fituar një çmim Nobel në këto fusha.

- Profesor William Bragg (1862–1942) dhe Lawrence Bragg (1890–1971), fizikantë
  William Bragg (babai) and Lawrence Bragg (djali) ishin fitues të përbashkët të çmimit Nobel në Fizikë në 1915, ''për shërbimet e tyre në analizën e struktarave të kristalit nëpërmjet rrezeve radioaktive''.
- Sir Howard Walter Florey (1898–1968), patolog
  I lindur në Adelaidë, Australi Jugore, Howard Florey fitoi çmimin Nobel në Fiziologji ose Mjeksi në 1945 (bashkërisht) 'për zbulimin e penicilinës dhe efektet kuruese të saj në sëmundje të ndryshme infektuese'.
- Sir Frank Macfarlane Burnet (1899–1985), shkencëtar mjekësor dhe biolog
  I lindur ne Victoria, Frank Burnet mori çmimin Nobel për Fiziologji dhe Mjeksi 1960 (bashkërisht) ''për zbulimin e tolerances imunologjike të fituar''.
- Sir John Carew Eccles (1903–97), fiziolog
  John Eccles lindi në Melburn dhe fitoi çmimin Nobel në Fiziologji ose Mjekësi në vitin 1963 (bashkërisht) 'për zbulime lidhur me mekanizmat ionikë të përfshirë në nxitjen dhe mbjelljen n pjesët periferike dhe qendrore të membranës së qelizave nervore''.
- Sir Bernard Katz (1911–2003), fizikant dhe biofizist
  I lindur në Gjermani, Bernard Katz u bë shtetas australian në vitin 1941. Ai mori çmimin Nobel në Fiziologji ose Mjekësi 1970 për ''zbulimet në lidhje me transmetuesit humoristik në terminalet nervore dhe mekanizmin e ruajtjes, lëshimit dhe pasivizimit të tyre''.
- Profesor John Warcup Cornforth (1917–2007), kimist
  John Cornforth lindi në Sidnej dhe fitoi çmimin Nobel në Kimi në vitin 1975 (bashkërisht) ''për punën e tij në fushën e stereokimisë për reaksionet e katalizuara nga fermentimi''.
- Profesor Peter Doherty (lindur në vitin 1940), imunolog
  Peter Doherty lindir në Queensland dhe fitoi çmimin Nobel në Fiziologji ose mjekësinë vitin 1996 (bashkërisht) ''për zbulime lidhur me specifikat e mbrojtjes imunitare të ndërmjetësuar përmes qelizave''.
- Profesor Barry Marshall (lindur në vitin 1951), gastroenterolog, dhe Doktori Robin Warren (lindur në vitin 1937), patolog
  Barry Marshall dhe Robin Warren bashkërisht iu dha Çmimi Nobel në Fiziologji dhe Mjeksi 2005 për zbulimin e tyre të 'bakterit Helicobacter pylori dhe rolit të të tij në sëmundjet e ulcerës dhe gastritit'.
- Profesor Elizabeth Helen Blackburn (lindur në vitin 1948), biolog
  Elizabeth Blackburn lindi në Hobart dhe fitoi çmimin Nobel në Fiziologji ose Mjekësi në vitin 2009 (bashkërisht) ''për zbulimin e mënyrës se si kromozomet mbrohen nga telomerët dhe enzima telomerase''.
- Profesor Brian P. Schmidt (lindru në vitin 1967), astronom
  Brian P. Schmidt fitoi çmimin Nobel në Fizikë në vitin 2011 (bashkërisht) 'për zbulimin e zgjerimit përshpejtues të universit përmes vëzhgimeve të supernovave të largëta'.

Novelisti i mëposhtëm australian fitoi çmimin Nobel në Letërsi.

- Patrick White (1912–90), novelist dhe skenarist
  I lindur në Londër nga prindër australianë, Patrick White fitoi çmimin Nobel në Letërsi në vitin 1973 ''për një art tregimi epik dhe psikologjik i cili prezantoi një kontinent të ri në letërsi''.

PJESA GJASHTË

Historia jonë australiane

Historia jonë australiane

Historia e Australisë është formuar nga shumë njerëz dhe ngjarje.

Populli aborigjen dhe ai i Ishujve Torres Strait

Banorët e parë të Australisë janë populli aborigjen dhe ai i Ishujve Torres Strait, të cilët kanë kulturat dhe traditat e vazhdueshme më të vjetra në botë.

Arkiva arkeologjike tregon se populli aborigjen erdhi në Australi rreth 65.000 me 40.000 vite më parë; megjithatë, populli aborigjen beson se ata janë epiqendra e historisë së krijimit të kësaj toke dhe se këto histori të krijimit nisin që nga kohët më të hershme të krijimit.

Popujt indigjenë kanë të njëjtat besime dhe tradita të cilat i praktikojnë edhe sot e kësaj dite. Ata kanë lidhje të thellë me tokën që shpjegohet në historitë, në artin dhe vallet e tyre.

Gjuhët

Përpara mbërritjes së britanikëve, në Australi përdorshin mbi 700 gjuhë dhe dialekte nga populli aborigjen dhe ai i Ishujve Torres Strait. Më shumë se 100 nga këto gjuhë përdoren edhe sot, megjithëse më pak se njëzet u kalohen ende fëmijëve. Gojëdhënat e kulturave indigjene janë shumë të rëndësishme sepse ato tregojnë historinë e njerëzve dhe të tokës.

Ëndërrim

Ëndërrimi ose Ëndrrat është një sistem i njohurisë, besimit dhe praktikimit që drejton jetën indigjene.

Historitë e Ëndërrimeve ju treguan fëmijëve nga prindërit e tyre dhe nga të vjetrit gjithashtu. Këto histori i mësuan fëmijët se si toka e tyre filloi të banohej dhe të ndryshonte, si të sillen dhe pse. Fëmijët gjithashtu morën mësime praktike, p.sh se si të gjenin ushqim.

Muzika indigjene, këngët dhe kërcimet tregojnë historitë e Ëndërrimit dhe të jetës së përditshme. Kur indigjenët këndojnë dhe kërcejnë, ata ndiejnë një lidhje të thellë me të parët e tyre.

Format origjinale të artit aborigjen ishin shkëmbinjtë e skalitur ose pikturat dhe vizatimet në tokë. Njerëzit nga Australia Qendrore zakonisht krijuan përfaqësime të artit pamor duke përdorur pika, qarqe dhe simbole specifike kulturore për të përfaqësuar tokën ose tregimet nga Endërrimet, ndërsa ata në pjesët veriore të Australisë pikturuan figura të njerëzve, kafshëve, simboleve dhe shpirtrave.

Ëndërrimet vazhdojnë të jenë pjesë e rëndësishme e indigjenëve edhe sot e kësaj dite.

Arti aborigjen Kakadu

Evropianët e parë në Australi

Eksplorimet e para evropiane

Në shekullin e 17-të, eksplorues evropianë zbuluan pjesë një të toke, të cilën e quajtën 'Terra Australis Incognita' toka e panjohur e jugut. Në 1606 një holandez, Willem Janszoon, skicoi pjesën perëndimore Gadishullit të Kepit të York (Cape York Peninsula) deri në pjesën e veriut të Australisë. Në të njëjtën kohë, një anije spanjolle drejtuar nga Luis Vaez de Torres lundroi nëpërmjet ngushticës në veriun e kontinentit.

Nga fund i viteve 1600, detarë holandezë eksploruan brigjet e Australisë Perëndimore.

Në vitin 1642, Abel Tasman zbuloi bregdetin e një toke të re të cilën ai e quajti 'Van Diemen's' (Tasmania e tanishme). Ai gjithashtu skicoi mijëra milje të bregdetit australian. Harta e tij e pakompletuar e Holandës së Re tregon se ai besonte në atë që toka ishte e bashkuar në veri me Papua New Guinea.

William Dampier ishte anglezi i parë të shkelte tokën australiane. Në vitin 1684, ai zbarkoi në bregun veri-perëndimor. Toka ishte shumë e thatë dhe me pluhur, kështu që ai nuk e konsideroi si një vend të dobishëm për tregti apo për ta populluar.

Harta e New Holland 1644 nga Abel Tasman

Kapiteni James Cook

Derisa anglezi James Cook arriti në bregun lindor të Australisë në 1770, ai nuk ishte eksploruar nga evropianët. Cook u dërgua nga qeveria britanike në një udhëtim eksplorimi në Paqësorin e Jugut. Ai skicoi pjesën lindore dhe zbarkoi në Gjirin Botany (Botany Bay), në jug të Sidnejit të sotëm. James Cook e quajti ketë vend 'New South Wales' dhe e deklaroi atë si pronë të Mbretit Xhorxh III.

Transporti i të dënuarve

Australia është e veçantë në atë që shumica e evropianëve të parë ishin të dënuar. Pasi Shtetet e Bashkuara të Amerikës fituan pavarësinë, Britania e Madhe nuk mund të dërgonte më të dënuar atje. Në 1786, Qeveria e Britanisë së Madhe vendosi të dërgojë të dënuarit në koloninë e re të New South Wales.

Kolonia e parë

Guvernatori i parë i kolonisë së New South Wales, ishte Kapiteni Arthur Phillip. Ai bëri të mundur të sillte në mënyrë të sigurt, Flotën e Parë prej 11 anijesh, nga Britania në Sidney Cove, më 26 janar 1788. Kjo është edhe dita që ne festojmë çdo vit, si Dita e Australisë.

Flota e Parë që lundroi nga Britania, duek mbërritur në Sydney Cove në vitin 1788

Vitet e para të jetesës

Vitet e para të jetesës në koloni ishin shumë të vështira. Guvernatori Philip bëri të mundur që populli mos të vuante nga uria, duke ndarë çdo gjë në bazë të racioneve, përfshirë këtu edhe veten e vet me gjithë oficerët ë tij. Vendosmëria dhe zgjuarsia e tij bënë të mundur që kolonia të mbijetonte ato vite të para të vështira.

Të dënuarit punuan shumë në zgjidhjen e hershme. Ata të dënuar që mbaronin dënimet bëheshin burra dhe gra të lirë , dhe ishin të lirë të punonin dhe rrisnin familjet e tyre në komunitet.

Mundësi të reja

Popullsia e parë evropiane e Australisë ishte e përbërë më anglezë, skocezë, uellsian si dhe irlandez. Më përpara, irlandezët, skocezët dhe uellsianët kishin qenë në luftë me anglezët, por në Australi, të katër grupet jetuan dhe punuan të gjithë së bashku.

Si të dënuarit edhe ata që kishin mbaruar dënimet e tyre filluan të shikonin mundësi të reja në koloni. Shpejt, disa nga ish të dënuarit filluan të krijonin bizneset e tyre si tregtarë. Disa të tjerë patën suksese në bujqësi, tregti, pronarë dyqanesh dhe publicistë.

Caroline Chisholm (1808–1877)

Caroline Chisholm ishte një udhëheqëse e reformave shoqërore të cilat përmirësuan gjendjen e grave të pamartuara në kolonitë e para. Ajo erdhi në Australi me bashkëshortin e saj oficer dhe pesë fëmijët në vitin 1838. Ajo ndihmoi gratë emigrante të cilat jetonin në rrugët e Sidnejit. Brenda pak vitesh, ajo ngriti 16 fjetore për gratë emigrante rreth e qark kolonisë.

Caroline u mundua shumë për të përmirësuar jetën e njerëzve që udhëtonin me anije për në koloni. Ajo gjithashtu organizoi një plan për kredi në ndihmë të njerëzve të varfër për të ndihmuar të thyejë ciklin e varësisë dhe varfërisë.

Sot, shumë shkolla australiane kanë marrë emrin Caroline Chisholm. Ajo njihej si 'mikesha e emigrantëve' si dhe mbahet mend për përpjekjet e saj të palodhura për të ndihmuar njerëzit të fillojnë një jetë të re.

Guvernatori Macquarie

Guvernatori Lachlan Macquarie me gjithë Guvernatorin Phillip mbajnë një vend të rëndësishëm në historinë tonë. Ai qeverisi kolorninë e New South Wales midis 1810 dhe 1821. Ai përmirësoi punën në bujqësi si dhe ndërtoi rrugë dhe lehtësira të reja për publikun.

Macquarie gjithashtu investoi në arsim dhe respektoj të drejtat e ish të dënuarve. Ai punësoi disa nga ish të dënuarit si gjyqtarë dhe zyrtarë publik.

Guvernatori Macquarie është i nderuar në histori për ndryshimet pozitive që ai i dha kolonisë. Universiteti Macquarie i New South Wales ka marrë emrin e tij.

Trashëgimia jonë prej të dënuari

Mendohej se pozicioni i Guvernatorit ishte tepër i fuqishëm për një njeri të vetëm, kështu që në vitin 1823 u krijua Këshilli Legjislativ i New South Wales për të këshilluar Guvernatorin pasardhës dhe për të reformuar kolorninë.

Britania e Madhe e ndaloi dërgimin e të dënuarve në New South Wales në vitin 1840, në Tasmani në vitin 1852 dhe në Australinë Perëndimore në 1868. Së bashku, më shumë se 160.000 të dënuar u transportuan në Australi. Fëmijët e të dënuarve kanë qenë gjithmonë të lirë, kështu që dallimet midis ish të dënuarve dhe banorëve të tjerë filluan të zhdukeshin gradualisht. Që nga viti 1850, kolonizatorët qeverisnin vetveten dhe deshën të ndërtonin një shoqëri të respektueshme. Shumë australianë ndjehen krenarë për trashëgiminë e tyre të dënimit.

Banuesit e parë australianë ishin aborigjen dhe njerëzit nga Ishulli Torres States. evropian

Në vitin 1788, gjatë ardhjes së evropianëve në Australi, numri i aborigjenëve dhe atyre të Ishujve të Torres Strait, të ishte rreth 750.000 deri në 1.4 milion. Numri i tyre përfshinte rreth 250 kombësi të ndryshme dhe mbi 700 grupe gjuhësh.

Me mbërritjen e tyre, Qeveria Britanike nuk bëri ndonjë marrëveshje me popullsinë aborigjene. Autoritetet britanike besuan se ata kishin ligjërisht të drejtë të pushtonin tokën.

Indigjenët kishin ekonominë e tyre si dhe një lidhje të vjetër me tokën. Aty ku dikur kishin jetuar nën sundimin e tyre, ata tani ishin të detyruar të pranonin ligjet e të ardhurve. Të porsaardhurit nuk ishin ftuar dhe ata përgjithësisht nuk ishin të mirëpritur.

Jetët e popujve aborigjenë dhe të Ishujve Torres Strait u ndryshuan thellësisht me ardhjen e kolonistëve britanikë. Humbën jetë dhe u morën toka, ndërsa kolonizatorët u përpoqën të imponojnë urdhra të reja sociale, ekonomike dhe fetare. U futën kafshë, bimë dhe sëmundje të reja.

Guvernatorëve të parë u ishte thënë që mos i bënin keq aborigjenëve, por kolonët britanikë u futën në tokat e aborigjenëve dhe shumë prej tyre u vranë. Zakonisht kolonët nuk dënoheshin për këto krime.

Disa aborigjenë dhe kolonë evropianë arritën të jetonin së bashku në paqe. Disa prej kolonëve punësuan aborigjenët nëpër ferma blegtorie. Governatori Macquarie u ufroi aborigjenëve tokën e tyre për ta punuar dhe të ngrinin shkolla për fëmijët aborigjenë. Megjithatë, shumë pak aborigjenë pëlqenin të jetonin ashtu si kolonët, pasi nuk dëshironin të humbisnin traditat e tyre kulturore.

Numri i popullsisë indigjene të vrarë gjatë betejave për tokë nuk dihet, por dihet që qindra e mijëra aborigjenë vdiqën. Ndërsa nuk dihet numri i saktë, vlerësohet se vdiqën qindra mijëra njerëz aborigjenë. Ajo që shkaktoj më shumë vdekje në popullsinë aborigjene ishin sëmundjet ngjitëse që evropianët sollën me vete në këtë vend. Humbja e jetës së aborigjenëve ishte katastrofike.

Momente Historike

Explorimi në brendësi të kontinentit

Në New South Wales, kolonizatorët e parë u përballën me vuajtje të shumta. Aborigjenët kishin mësuar si të jetonin në këtë mjedis, ndonëse edhe ata kanë vuajtur gjatë thatësirave.

Malet Blu (afërsisht 50 kilometra në perëndim të Sidneit) përbënin një sfidë të madhe për eksploruesit e hershëm të Sidneit në brendësi. Në vitin 1813, tre burra, Gregory Blaxland, William Charles Wentworth dhe William Lawson, më në fund arritën të kapërcejnë këtë varg malor. Rruga dhe linja hekurudhore e sotme janë të ndërtuara gjatë rrugës që këta përshkruan.

Në anën tjetër të maleve, eksploratorët zbuluan një hapësirë të madhe e cila ishte shumë e mirë për të rritur dele dhe bagëti. Mirëpo, më në thellësi, ata ranë në kontakt me një terren të thatë, tokë të shkretë.

Ishte shumë e vështirë për ata, të gjenin ujë dhe të mbanin ushqim të mjaftueshëm për të mbijetuar. Ludwig Leichhardt, një eksplorator gjerman humbi pa lënë gjurmë duke u përpjekur që të kryqëzonte kontinentin nga lindja në perëndim në vitin 1848.

Në vitin 1860, Burke dhe Wills u nisën nga Melburn të kryqëzonin Australinë nga jugu në veri. Ata ishin në krye të një ekspedite të madhe, por kryqëzimi i tyre ishte shumë i vështirë. Si Burke edhe Wills nuk kishin eksperiencë për të ecur në këto zona të tilla me pyje shkurrore. Ata u ndihmuan nga aborigjenët fisit Yandruwandha, por që të dy vdiqën gjatë rrugës së kthimit. Edhe pse ekspedita e tyre dështoi, historia e tyre kujtohet në art dhe letërsi. Është një shembull tragjik i ashpërsisë së vendit tonë.

Kolonë dhe pionerë

Jeta e kolonëve ishte e vështirë edhe kur ata kishin tokë pjellore. Pas periudhave me përmbytje apo thatësirë, fermerët ishin të detyruar të fillonin nga e para. Megjithatë njerëzit u ngritën kundër të keqes dhe luftuan. Termi 'Aussie battler' përfaqëson shpirtin luftarak dhe elasticitetin e Australianit. Nismëtarët femra dhe meshkuj, nderohen për kurajon e tyre gjatë atyre kohëve të vështira. Gratë kujdesoheshin për fermat dhe bizneset kur burrat ishin në rrugë apo vdisnin.

Ishte gjatë viteve të para të ashpra që shpirti i miqësisë midis australianëve filloi të krijohej. Ishte shumë e theksuar midis burrave që udhëtonin në thellësi të Australisë për qethjen dhe dërgimin e bagëtisë për kullotje. Kolonët ndihmonin gjithashtu njëri-tjetrin në vështirësi. Kjo traditë është akoma pjesë e jetës australiane, p.sh. mijëra njerëz dalin vullnetarë për të luftuar zjarret çdo vit.

Ethet e arit

Zbulimi i arit në fillim të vitit 1851 në New South Wales është përshkruar si 'zbulimi që ndërroi vendin'. Pak pas kësaj, u zbulua ar në Viktoria, një koloni e re e pavarur.

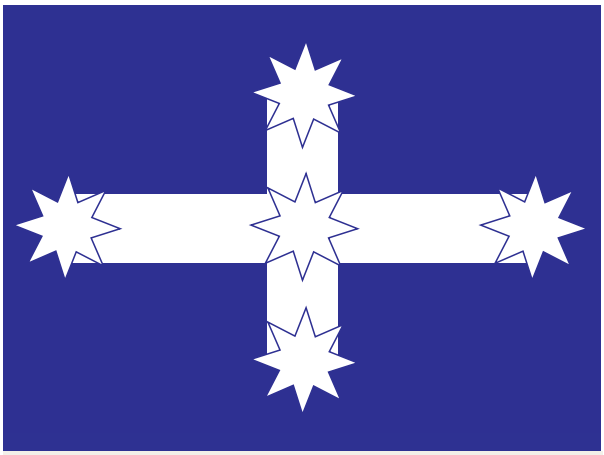
Nga fundi i 1852, 90.000 njerëz kishin udhëtuar në Viktorias nga të gjitha anët e Australisë dhe nga e gjithë bota.

Rebelimi Eureka mbahet mend si një moment i madh demokratik në historinë e Australisë. Trupat qeveritare ishin shumë të ashpra me minatorët kur mblidhnin taksën për të gërmuar për ar. Më 11 nëntor 1854, rreth 10,000 njerëz u mblodhën në Bakery Hill, Ballarat, për të miratuar një statut të së drejtave themelore demokratike, duke përfshirë heqjen e licencave të shtrenjta të arit, dhe mundësinë e votës për përfaqësuesit në Parlamentin Viktorian.

Pas kësaj në gërmimet e Eureka u ndërtua 'Stock Eureka Stockade'. Këtu u betuan minatorët tek një flamur rebel (duke paraqitur Kryqin Jugor) të qëndrojnë pranë njëri-tjetrit dhe të luftojnë për të mbrojtur të drejtat dhe liritë e tyre. Qeveritarët dërguan ushtarët për të sulmuar barrikadën në mëngjesin e 3 dhjetorit 1854. Në vijim të një beteje të shkurtër, protesta e minatorëve të arit u shtyp dhe rreth 30 prej tyre u vranë.

Drejtuesit rebelë u gjykuan për tradhëti të lartë por asnjë juri nuk do t'i dënonte. Në Komisionin Mbretëror doli përfundimi që qeveria ishte në gabim dhe shumë kërkesa të minatorëve u plotësuan. Brenda një viti, Peter Lalor, udhëheqësi i rebelëve u bë anëtar i Parlamentit Viktorian.

Me kalimin e viteve, rebelimi i Eureka-s është bërë një simbol i protestës dhe në atë që ne besojmë si drejtësi.

Flamuri i Eureka-s

Ethet e arit ndryshuan Australinë në shumë drejtime. Gjatë kësaj kohe, popullsia e Australisë u rrit nga 430.000 në vitin 1851 në 1.7 milion në 1871-ën. Hekurudhat dhe postat e para u ndërtuan në 1850-ën, për të lidhur popullsinë që po rritej.

Depozita të mëdha ari u zbuluan rreth e qark kolonive, përveç Australisë së Jugut. Ekonomia po lulëzonte dhe ari u bë materiali më i eksportueshëm duke ia kaluar edhe leshit. Rreth 1890-ës, kishte mundësi që Australia të kishte nivelin më të lartë të jetesës në botë.

Fermerët dhe zaptuesit e tokave

Që në ditët e para të kolonizimit, njerëz të quajtur si 'squatters' kishin zaptuar toka të shumta për t'i bërë ferma. Edhe pse ata nuk kishin paguar për këto toka, zaptuesit i quanin ato si tokat e tyre. Pas përfundimit të etheve të para të arit, pati shumë përpjekje për t'ua marrë atyre këto toka.

Në vitin 1860, qeveria dëshironte t'ua shiste tokat e këtyre zaptuesve njerëzve punëtorë dhe familjeve të tyre për ferma. Zaptuesit u munduan të mbanin për vete sa më shumë toka që të ishte e mundur.

Fermerët e rinj po hasnin në vështirësi të mëdha dhe derisa hekurudhat e para filluan të ndërtoheshin, ata ishin shumë larg prej tregjeve. Mundësitë e rrogave të larta nëpër qytete, e bënë jetën dhe punën me pagesë të ulët në zonat fshatare, shumë të padëshiruar.

Fermerët po arrinin suksese në Australinë e Jugut, dhe atje e kanë bazën edhe traditat e shpikjes së makinerive për ta bërë punën në bujqësi më të lehtë. Për shembull plugu (1870s) p.sh. bëri të mundur që toka e ashpër të pastrohej kollaj për t'i hapur rrugë mbjelljes.

Mërgimi në vitet 1800

Në fillimet e viteve 1800, grupet kryesore të kolonive përbëheshin prej kolonëve anglezë, skocezë, uellsian dhe irlandeze. E kaluara e Australisë, aktivitetet kulturore dhe praktikimi fetar ishte i njëjtë me ato në Mbretërinë e Bashkuar. Megjithatë, kishte edhe grupe të vogla mërgimtarësh nga Evropa dhe Azia. Të ardhurit evropianë në vitet 1800 përfshinin italianë, grekë, maltez, polakë dhe rus si dhe francez që merreshin me prodhimin e verës. Këta kishin moshë të re dhe ishin meshkuj që kërkonin punë dhe fat, ose detarë që kishin braktisur anijet e tyre.

Mërgimtarët kinezë filluan të vinin në Australi pas viteve 1842. Kjo çonte nganjëherë në përleshje kundër kinezëve, si p.sh ajo e Bendigo-së në vitin 1854. Tensionet raciale rezultuan me kufizimet e para të imigracionit në Victoria më 1855 dhe New South Wales më 1861.

Pas etheve të arit të 1850s, shumica e kinezëve u kthyen në shtëpitë e tyre. Midis atyre që qëndruan këtu ishin fermerët e vegjël kinezë, të cilët furnizonin zonat që ishin të varfëra me ujë me shumë të nevojshmet fruta dhe perime.

Që nga 1860, njerëz nga Egjypti, Irani dhe Turqia erdhën të punojnë si transportues me devé përmes Australisë. Së bashku me indianët që punonin me devé, ju drejtoheshin lirshëm si 'Afgans' për arsye se kishin veshje të ngjashme dhe besime fetare të përbashkëta në Islam. Këta transportues me devé do të mbahen mend si pionerët e parë të zonave në thellësi të Australisë.

Ka pasur gjithashtu indianë dhe banorë të Ishujve të Paqësorit, të cilët punonin në industrinë e asheqerit dhe bananeve në Queensland, shpesh kundrejt pagave shumë të ulëta dhe në kushte të mjerueshme.

Prej 1880, punëtorët nga Libani mbërritën në Australi. Familjet libaneze filluan të bëheshin pronarë të shumicës së tregtisë së tekstileve në fshatrat e Australisë, një traditë që vazhdon edhe sot e kësaj dite.

Afganët që punonin me deve në zonat e thella të Australisë

Rezervatet aborigjene

Pasi betejat e para për tokë, midis popullsisë aborigjene dhe kolonëve mbaruan, popullsia aborigjene jetonte në një gjendje të keqe. Disa nga ata punonin në ferma blegtorie në thellësi të Australisë për pagesa shumë të vogla. Qeveritë kolonialiste ngritën rezervate ku aborigjenët mund të jetonin, por këto zona nuk e lejonin popullsinë aborigjene të jetonte me traditat e veta. Për shembull nuk u lejuan të gjuanin dhe grumbullonin sipas dëshirës.

Nga fundi i viteve 1800, qeveria kolonialiste u hoqi të drejtat aborigjenëve. Ata kontrollonin vendin ku mund të jetonin populli aborigjen dhe i Ishujve Torres Strait dhe me kë mund të martoheshin. Ata morën shumë fëmijë aborigjenë dhe të Ishujve Torres Strait nga gjiri i prindërve, duke i dërguar në fmailje 'të bardha' ose në jetimore qeveritare. Këto rregullore vijuan deri në mes të shekullit të 20-të. Problemi i 'gjeneratave të vjedhura' mbetet shkaku i dëshpërimit të thellë për shumë aborigjenë dhe banorë të Ishujve Torres Strait, sikurse dhe për australianë të tjerë, dhe u kërkua falje kombëtare në Parlamentin e Australisë në vitin 2008.

E drejta e votës (Suffrage)

'Suffragettes' ishte një term i përdorur në mbarë botën për gratë nismëtare që luftonin për të drejtën për të votuar në zgjedhje. Gjatë viteve 1880 dhe 1890, çdo koloni kishte të paktën një organizatë të tillë (suffrage society). Suffragettes mblodhën mijëra firma në peticione, për ti paraqitur ato pranë parlamenteve të kolonive.

Gratë në Australinë e Jugut fituan të drejtën e votës dhe të drejtën për t'u zgjedhur në parlament në 1895. Gratë në Australinë Perëndimore fituan të drejtën e votës në 1899.

Në vitin 1902, Australia ishte vendi i parë që i dha grave si të drejtën e votës dhe të drejtën për t'u zgjedhur në Parlamentin australian. Grave indigjene (dhe burrave) nuk ju dha e drejta e votës deri në vitin 1962.

Edith Cowan u bë deputetja e parë kur ajo u zgjodh në Parlamentin e Australisë Perëndimore në vitin 1923. Enid Lyons ishte e dyta grua pas Edith Cowan të zgjidhej në Parlamentin australian në vitin 1943.

Catherine Spence (1825–1910)

Catherine Spence ishte shkrimtare, predikuese, feministe dhe suffragette. Ajo emigroi në Australi nga Skocia dhe shkroi libra shkollorë dhe romane mbi jetën australiane që fituan çmime.

Ajo ndihmoi në krijimin e një organizate për të ndihmuar fëmijët e pastrehë dhe mbështeti hapjen e kopshteve dhe shkollave të mesme publike për vajza.

Ajo ishte gruaja e parë që kandidoi për t'u zgjedhur në Parlamentin australian. Edhe pse fitoi shumë vota, ajo nuk fitoi një vend në parlament. Në vitin 1891 ajo u bë Zëvendës Presidente e Shoqatës së Femrave Suffrage të Australisë së Jugut.

Catherine Spence është një shembull se çfarë mund të arrijë një grua, edhe pse në kohë me kufizime.

Federata

Kolonitë u zhvilluan në mënyrë të veçantë, por nga fundi i shekullit të 19-të një ndjenjë e përbashkët për një komb të përbashkët po zhvillohej.

Nga fundi i shekullit të 19-të, u bënë dy përpjekje për të bashkuar kolonitë. Në vitin 1889, Sir Henry Parkes hodhi idenë e krijimit të një kombi të fortë. Konferenca e Federatës Australaziatike i mbajti punimet në vitin 1890 ku u diskutua ideja e një federate australiane.

Pas disa vonesash, hapat e parë drejt federatës u hodhën në 1893. Zgjedhësit, zgjodhën anëtarët e konventës së ardhshme konstitucionale. Zgjedhësit votuan në dy raunde të referendumit për të pranuar Kushtetutën.

Qeveria britanike ra dakort që Australia mund të vetëqeverisej. Në 1 janar 1901, Edmund Barton, i cili kishte drejtuar lëvizjen për federatë në New South Wales, u bë Kryeministri i parë i Australisë. Qeveria e tij u betua përpara një turme të madhe njerëzish në Parkun Centennial të Sidnejt.

Tani Australia ishte një komb, por akoma brenda Perandorisë Britanike. Nuk kishte kontroll të plotë, për sa i përket mbrojtjes dhe punëve të jashtme deri në vitin 1931. Deri në Dekretin e Shtetësisë Australaine të vitit 1948 ata ishin më tepër subjekte britanike se sa shtetas australianë. Edhe pse ndjenjat kombëtare u rritën, të qënit britanik ishte akoma një ndjenjë e fortë.

Dita e Federatës në Brisbanë, 1901

Edith Cowan (1861–1932)

Edith Cowan ishte femra e parë e zgjedhur në Parlamentin australan dhe fytyra e saj është simbol i kartmonedhës me vlerë 50 dollarë australianë.

Edith ishte prominente në lëvizjen e grave dhe avokate lider prë arsimin publik dhe të drejtat e fëmijëve. Edith u dekorua si magjistrate në vitin 1915 dhe si përfaqësuese e paqes në vitin 1920. Në vitin 1921, Edith u zgjodh anëtare e Partisë së Punës në Asamblenë Legjislative të Australisë Perëndimore.

Lindja e partive politike

Deri nga vitet 1880, punëtorët kishin formuar unione të forta. Gjatë kohëve të vështira të depresionit ekonomik dhe thatësirës, këto sindikata organizuan greva për të mbrojtur pagat dhe kushtet e tyre.

Në vitin 1891 këta punëtorë krijuan një parti politike, Partinë e Punës. Gjëja e parë që Partia e Punës do bënte, ishte përmirësimi i kushteve dhe pagave të punëtorëve. Njerëzit e klasës së mesme jetonin më mirë se punëtorët por ata e kuptonin situatën e punëtorëve. Tryeza të ndryshme zyrtare u krijuan për të rregulluar punën e pagave në mënyrë që të ndaloheshin grevat. Në 1907, Gjykata e Pajtimit dhe e Arbitrazhit të Komonuelthit vendosi një rrogë minimale më të cilën një punëtor me gruan dhe tre fëmijë mund të jetojnë një jetë 'minimale'.

Në vitin 1910 u formua versioni i parë i Partisë së Punës. Kjo parti mbajti shumë emra ndër vite, përfshirë atë të Partisë Nacionaliste dhe Partinë e Bashkuar të Australisë. Në vitin 1944, Partia e Punës, siç njihet sot, u formua nga Robert Menzies, i cili është një prej Kryeministrave që qëndroi më gjatë në këtë post.

Pas Luftës së Parë Botërore, Partia Country u formua për të ndihmuar çështjen e fermerëve. Tani njihet si Parti Nacionaliste dhe dhe zakonisht është në koalicion me Partinë Liberale.

Dekreti i Frenimit të Imigracionit i vitit 1901

Politika e ''Australisë së bardhë'' u shndërrua në ligj kur Dekreti i Frenimit të Emigracionit u miratua në dhjetor të vitit 1901. Ky Dekret frenoi immigrantët për të punuar në Australi si dhe frenoi mërgimin e njerëzve që nuk ishin të bardhë.

Të gjithë ata që ishin pa prejardhje evropiane, duhet të uleshin në një provim prej 50 fjalësh në një gjuhë evropiane. Anëtarë të Dhomës Kineze të Tregtisë, avokati William Ah Ket dhe biznesmen Kinezë bënë protesta publike, por këto nuk arritën të ndryshonin ligjin.

Emigrantët nga Evropa ishin prominentë në federatën australiane të sapokrijuar. Kinezë, indianë, banorë të Ishujvë të Paqësorit si dhe nga Lindja e Mesme u zëvëndësuan në Federatën e re të Australisë, nga emigrantë të Evropës së Jugut në federatën e sapokrijuar të Australisë, por kontributi i tyre kulturor ishte tashmë pjesë e identitetit australian.

Dorothea Mackellar (1885–1968)

Dorothea Mackellar është poete e mirënjohur për poemë ne saj me titull “Atdheu im”, publikuar për herë të parë në vitin 1908 që e bëri shprehjen “E dua një vend ku dielli djeg” të pavdekshme. Poezitë e saj janë frymëzuar nga eksperienca e vëllezërve të saj në ferma pranë Gunnedah dhe në New South Wales veriperëndimor.

Në vitin 1968, Dorothea u emërua Oficere e Urdhrit të Perandorisë Britanike prë kontributin e saj në letërsinë australiane.

Lufta e Parë Botërore, 1914–1918

Përveç disa betejave të vogla midis kolonëve dhe popullsisë aborigjene, Australia ka qënë një vend i mrekullueshëm dhe paqësor. Ne nuk kemi pasur luftëra civile apo revolucione.

Kolonët e parë ishin shumë besnikë ndaj Perandorisë Britanike.

Megjithatë, si një vend post-evropian i ndodhur pranë Azisë, Australia ndihej e pambrojtur, veçanërisht kur Japonia u bë superfuqi. Për t’u mbrojtur, Australia mbështetej tek Perandoria Britanike dhe flota e saj detare. Australia mori pjesë në të dyja Luftërat Botërore për të mbajtur të fortë Perandorinë Britanike si dhe për të mbrojtur veten tonë.

Ushtarët Australinë hynë në Luftën e Parë Botërore në 1915 me një sulm ndaj Turqisë, aleate e Gjermanisë në atë kohë. Trupave të ushtrisë së Australisë dhe Zelandës së Re (Anzac) iu dha pjesa e tyre ku do sulmonin, dhe ky ishte Gadishulli i Galipolit.

Ata zbarkuan në brigje të gabuara dhe duhet të ngjiteshin nëpër shkrepa të thepisura ndërsa gjuheshin nga trupat turke. Disi, ata u ngjitën lart dhe filluan të gërmonin, ndonëse shumë burra të rinj në moshë vdiqën. Australianët në shtëpitë e tyre ishin shumë krenarë për shpirtin e Anzac.

Pas Galipolit, trupat australiane luftuan në Frontin e Perëndimit në Francë. Ishte në Francë ku ata u quajtën ‘gërmues’ (diggers) sepse ata kaluan një kohë të gjatë duke gërmuar dhe rregulluar transhetë. Të udhëhequr nga komandanati i tyre, Gjenerali John Monash, trupat gërmuese australiane patën shumë fitore në betejat e fundit ndaj Gjermanisë.

Burra dhe gra australianë shërbyen gjithashtu në Lindjen e Mesme, si pjesmarrës në mbrojtjen e Kanalit të Suezit si dhe marrjen e Gadishullit të Sinait.

Simpson me gomarin e tij – John Simpson Kirkpatrick (1892–1915)

Si ushtar i thjeshtë, John Simpson, shërbeu në Galipoli pranë trupave mjekësore të ambulancës si një mbajtës barrele. Ishte e vështirë të mbaje barrelën dhe të ecje me to nëpër kodra e fusha. Në kundërshtim me urdhërat e ushtrisë, ai përdori një gomar, te quajtur Duffy, për të transportuar trupat e plagosur drejt bazës ku ishte e sigurtë.

Ditë e natë, orë pas ore, ata rrezikonin jetën e tyre duke ecur midis frontit të luftës dhe kampit anës detit.

Ushtari John Simpson mbërriti në Galipoli më 25 prill 1915. Ai u vra pas katër javësh nga zjarri i armikut. Ushtarët në kampin detar shikonin me shumë keqardhje teksa Duffy sillte ende ushtarë të plagosur, dhe duke ecur drejt bregut të detit pa të zotin e vet. John Simpson Kirkpatrick është një legjendë australiane.

Legjenda e Anzac

Tradita e Anzac u krijua në Peninsulën e Gallipolit, në Turqi.

Mbërritja në Gallipoli, më 25 prill 1915 shënoi fillimin e një fushate që zgjati rreth tetë muaj dhe rezultoi me rreth 26.000 australianë të dëmtuar, nga të cilët 8.000 u vranë ose vdiqën nga plagët ose sëmundjet. Trimëria dhe shpirti i atyre që shërbyen në Gadishullin e Galipolit, krijuan një legjendë, dhe, 'Anzac' u bë pjesë e gjuhës australiane dhe asaj të Zelandës se Re.

Më 25 Prill 1916, Australia, Zelanda e Re, Anglia dhe trupat në Egjipt vëzhguan përvjetorin e parë të këtij ulje. Që prej asaj kohe, 25 prilli njihet si Dita e Anzac.

Që prej 1920, ceremonitë për Ditën e Anzac janë mbajtur rreth e qark Australisë dhe shtetet e kanë bërë Ditën e Anzac ditë pushimi.

Përkujtimore të luftës u ngritën nëpër kryeqytete dhe monumente në qytete dhe lokalitete rreth e qark kombit për të kujtuar burrat dhe gratë e reja që ranë në atë luftë dhe luftëra dhe konflikte të tjera.

Sot, Dita Anzac është një ditë ku nderohen të gjithë ata që shërbyen në luftëra, konflikte dhe operacione paqeruajtëse. Është gjithashtu një ditë për të reflektuar mbi kuptimet e shumta e të ndryshme të luftës.

Sot, Dita Anzac përkujtohet në Australi dhe rreth e qark botës. Të gjithë veteranët e Luftës së Dytë Botërore dhe konflikteve te tjera, si dhe paqeruajtësit dhe veteran ë të tjerë nga vendet aleate, marshojnë krenarë në paradat e Ditës së Anzac.

Depresioni i Madh, 1929–1932

Depresioni i Madh ishte një kohë shumë e vështirë për australianët. Ajo nisi në të njëjtën kohë me shembjen e Tregut të Shkëmbimit Valutor të Nju Jorkut, në tetor 1929. Faktorë të tjerë që kontribuan në Depresionin në Australi përfshinin rënien e çmimeve të mallrave australiane dhe trazirave industriale ndërsa punëdhënësit ulin vendet e punës dhe pagat. Nga mesi i vitit 1932, rreth 32 për qind e australianëve ishin të papunë.

Pasojat e Depresionit në shoqërinë australiane ishin shkatërrimtare. Pa punë dhe pa një rrogë të rregullt, shumë australianë humbën shtëpitë e tyre. Ata u detyruan të jetonin nëpër kasolle po ngrohje apo kushte sanitare. Disa baballarë u larguan nga familjet ose ju kthyen alkoolit. Fëmijët e punëtorëve filluan të linin shkollën në moshën 13-të ose 14-të vjeçare. Shumë gra punonin në punëra të rëndomta si dhe kujdesoheshin për fëmijët e tyre dhe për shtëpinë.

Para kohës së Depresionit, Qeveria australiane nuk kishte një program të përgjithsëm papunësie. Përveçse disa shoqatave bamirëse apo disa organizatave private, të varfërit duhet të mbështeteshin në projekte pune ose në projekte të punëve publike. Ekonomia filloi të përmirësohej gjatë 1932, por në shumë raste dëmtimet që iu shkaktuan familjeve nuk mund të rregullohesh.

Gjatë kohës së Depresionit të Madh, u theksua roli jetësor i vullnetarëve dhe organizatave bamirëse australiane.

Një kuzhinë me supë, gjatë Depresionit të Madh

Sir Charles Kingsford Smith (1897–1935)

Sir Charles Kingsford Smith ishte një aviator australian i hershëm. Në Luftën e Parë Botërore, Charles Kingsford Smith luftoi në Gallipoli dhe fluturoi me Trupat Mbretërore Ajrore të Britanisë.

Arritja e tij më e madhe ishte kalimi i parë në Oqeanin Paqësor nga Kalifornia deri në Queensland, në vitin 1928. Kur avioni i tij, Kryqi i Jugut, arriti në Australi, 25.000 njerëz ishin prezentë prë të pritur heroin e tyre ''Smithy''. Në vitin 1932, atij iu dha çmimi Kalorës për shërbimet e tij në aviacion.

Në mënyrë tragjike, ai ra me gjithë avionin e tij në vitin 1935, në një fluturim nga Anglia në Australi dhe nuk u gjet më.

Sir Charles Kingsford Smith është quajtur aviatori më i madh në botë dhe do të kujtohet si një person që gjatë kohës së Depresionit, një hero i vërtetë australian për tu marrë shembull.

Lufta II Botërore (1939–45)

Në Luftën II Botërore australianët luftuan bashkërisht me aleatët e tyre kundër Gjermanisë në Evropë, Mesdhe dhe në Afrikën e Veriut. Ata luftuan gjithashtu kundër Japonisë në Azinë Juglindore dhe në Paqësor.

Në Afrikën e Veriut, ata luftuan kundër gjermanëve dhe italianëve në një rrethim që zgjati shumë, në qytetin Tobruk që ishte mbrojtja e fundit nga marshimi i gjermanëve në Egjypt. Për tetë muaj të gjatë, këta burra (kryesisht australianë) u rezistuan sulmeve të ashpra dhe kushteve të ashpra, duke jetuar në shpella dhe kthesa. Përcaktimi, trimëria dhe humori i tyre, i kombinuar me taktikat agresive të komandantëve të tyre, u bënë një burim frymëzimi gjatë disa prej ditëve më të errëta të luftës. Duke vepruar kështu, ata arritën famë të qëndrueshme si 'minjtë e Tobruk'.

Në vitin 1941, Japonia filloi luftën në Paqësor. Ushtarakë dhe gra Australiane shkuan për të mbrojtur Papua Guinea e Re. Kjo detyrë e madhe ju ngarkua ushtarëve të rregullt si dhe rekrutëve të rinj që nuk ishin të stërvitur mirë. Ata luftuan armikun në xhungël, nëpër shkrepa dhe në shtigje me baltë që njihen si Shtigjet Kokoda (Kokoda Track). Trupat australiane ndaluan avancimin japonez. Trupat australiane ndaluan përparimin e trupave Japoneze dhe kështu, Kokoda Track është bërë pjesë e Gjirit të Anzac në Galipoli si një vend pelegrinazhi për shumë Australianë.

Një ushtar i plagosur në Kokoda Track që ndihmohet nga një mjet i Papuas

Në 1942, japonezët morën bazën britanike në Singapor. Rreth 15.000 trupa australiane ishin ndër trupat e tjerë që u kapën dhe u dërguan të punojnë për të ndërtuar hekurudhën Thai-Burma. Gjatë ndërtimit të saj, shumë trupa australiane iu nënshtruan një trajtimi mizor nga japonezët. Edhe pse të burgosurit australianë të luftës bënë të pamundurën për të ndihmuar njëri-tjetrin, aty humbën jetën mbi 2.700 australianë.

Sir Edward 'Weary' Dunlop (1907–93)

Sir Edward 'Weary' Dunlop ishte një kirurg i guximshëm dhe i dashur si dhe një hero australian lufte. Gjatë Luftës II Botërore, ai u kap nga japonezët dhe u dërgua në Burma për të punuar në hekurudhën Thai-Burma. Ajo ishte një punë e gjatë dhe e vështirë.

Si komandant i tyre Weary mbronte shokët e tij dhe si kirurg i tyre, ai kalonte orë të gjata duke i shëruar ata. Ai u torturua në kamp por vazhdoi të shërbente duke mos e dhënë veten.

Atij iu dha çmimi Kalorës në vitin 1969 për kontributin e tij në Mjekësi. Kur ai vdiq, 10.000 njerëz rrinin në radhë në rrugët e Melburnit për të marrë pjesë në ceremoninë e varrimit të organizuar nga shteti të njeriut që ata e quajtën ''Kirurgu i hekurudhës''.

Konflikte të tjera

Pas Luftës II Botërore, nga viti 1950 deri në vitin 1953, forcat e armatosura australiane u dërguan si pjesë e forcave shumëkombëshe të OKB-së për të mbrojtur Korenë e Jugut nga forcat komuniste të veriut.

Pas shumë kohësh, Australia u bashkua me Shtetet e Bashkuara të Amerikës në mbështetjen e qeverisë së Vietnamit të Jugut kundër forcave komuniste vietnameze që kërkojnë të ribashkohen vendin. Lufta e Vietnamit mbetet angazhimi më i madh i forcave të armatosura të Australisë që prej Luftës II Botërore. Kjo luftë që zgjati që prej vitit 1962 dei në vitin 1973 ishte gjithashtu lufta më e gjatë në të cilën ka luftuar Australia. Ishte një përfshirje e diskutueshme, me shumë australianë që dilnin në rrugë për të demonstruar kundërshtimin e tyre ndaj kauzës dhe, veçanërisht, rekrutimin e të rinjve australianë në luftë.

Trupat e Mbrojtes australiane marrin pjesë në konflikte të tilla si në Timorin e Lindjes (East Timor), Irak, Sudan dhe Afghanistan si dhe morën pjesë në misionet e paqes së Organizatës së Kombeve të Bashkuara në shumë pjesë të botës, duke përfshirë Afrikën, Lindjen e Mesme si dhe në rajonin e Azisë dhe Paqësorit.

Dita e Kujtimit

Ashtu si Dita e Anzac, Dita e Kujtesës është një ditë në të cilën australianët kujtojnë të gjithë ata që shërbyen dhe u vranë në luftë. Në orën 11 të mëngjezit më 11 nëntor (muaji i njembëdhjetë) të çdo viti, australianët mbajnë heshtje për të kujtuar sakrificën e burrave dhe grave që vdiqën apo që vuajtën në luftëra dhe konflikte, si dhe për të gjithë ata që shërbyen. Në këtë ditë ne mbajmë një lulëkuqe.

Mërgimi në fillim të viteve 1900

Në periudhëm midis Luftës I dhe II Botërore, mbetën në fuqi kushte shumë kufizuese për hyrje në Australi. Megjithatë, kishte një rritje në mërgimet e njerëzve, sidomos atyre meshkuj, nga Evropa e Jugut. Ata sollën me vete zanatet e tyre, vlera arsimore dhe kulturore. Ata ndihmuan në zhvillimin e Industrisë bujqësore të Australisë si dhe në ndërtimin e rrugëve dhe hekurudhave. Profesionistët italianë në gurëgdhëndje dhanë një kontribut të madh në ndërtimin e ndërtesave publike dhe atyre për banim.

Nga fundi i viteve 1930, refugjatë Çifutë filluan të vinin nga Evropa. Ata largoheshin nga kërcënimi i Gjermanisë Naziste. Ata vinin nga Gjermania, Austria, Çekosllovakia, Hungaria dhe Polonia. Shumë nga ata ishin refugjatë të edukuar dhe të talentuar të cilët kontribuan shumë në jetën kulturore australiane.

Rreth 18.000 ushtarë italianë u kapën në Luftën e Dytë Botërore dhe u burgosën në kampet e luftës në Australi. Ata qëndruan vetëm për një kohë të shkurtër nëpër kampe, por ata mësuan diçka rreth njerëzve dhe tokës. Pas luftës, shumë nga ata u kthyen në Australi si emigrantë.

Refugjatët e periudhës së pas luftës

Pas luftës, Australia solli emigrantë nga vende të tjera evropiane për të rritur popullsinë. Miliona njerëz lanë vendet e tyre nga frika e Gjermanisë Naziste ose nuk kishin mundësi të ktheheshin në vendet e tyre të cilat u pushtuan nga Bashkimi Sovjetik. Afërsisht 170.000 nga këta njerëz të zhvendosur, u pranuan nga Australia për të filluar një jetë të re.

Australia gjithashtu kishte nevojë të ngutshme për krahë pune. Qeveria australiane besonte, që rritja e popullsisë ishte shumë e rëndësishme për të ardhmen e vendit. Emigrantë të shëndetshëm nën moshën 45 vjeç mund të udhëtonin për në Australi për £10 ndërsa fëmijët e tyre mund të udhëtonin falas. Mirëpo kombësia akoma ishte e kufizuar vetëm për ata nga Mbretëria e Bashkuar dhe nga Evropa.

Skema hidroelektrike e maleve me dëborë (Snowy Mountains Hydro-Elektrik Scheme)

Në 1949, Qeveria australiane për të rigjallëruar jetën në Australi, filloi të punonte për një projekt të gjërë i cili synonte të mblidhte gjithë ujin nga Lumi Snowy përpara së të derdhej në det në lindje të Victoria-s. Këto ujëra u devijuan për në thellësi të tokës, dhe u përdorën për vaditje si dhe për prodhimin e energjisë elektrike. Ky ishte një projekt masiv i cili zgjati rreth 25 vjet.

Ky është një nga projektet më të mëdha inxhinierike në Australi. Gjithashtu është një nga projektet më të mëdha hidro-elektrike në botë.

Projekti Hidro-Elektrik i Snowy Mountains ndodhet në Parkun Kombëtar të Kosciuszko, New South Wales. Ai është i përbërë nga 16 Diga, shtatë stacione elektrike, një stacion pompash si dhe 225 kilometra tunelesh, tubacione dhe ujësjellës. Pjesa më e madhe është e nëndheshme.

Projekti furnizon me ujë dhe është shumë i rëndësishëm për fermat rreth New South Wales dhe Victoria-s. Gjithashtu ai prodhon 10 për qind të elektricitetit në gjithë Australinë.

Puna për këtë projekt filloi në vitin 1949 dhe mbaroi në 1974. Më shumë se 100.000 njerëz nga 30 vende të ndryshme të botës punuan në këtë projekt. Shtatëdhjetë për qind e tyre ishin emigrantë. Pas përfundimit të projektit, shumica e punëtorëve me origjinë Evropiane qëndruan për të jetuar në Australi, duke dhënë një kontribut të shquar në shoqërinë shumëkulturore australiane.

Projekti Hidro-Elektrik në Snowy Mountains, është një simbol i identitetit të Australisë si një vend i pasur, i pavarur dhe shumëkulturor.

Trajtimi i popullit aborigjen dhe atij të Ishujve Torres States

Në vitin 1940 dhe 1950, politika e qeverisë australiane ndaj popullsisë aborigjene ndryshoi duke kaluar në atë të asimilimit. Kjo do të thoshte që popullsisë indigjene iu tha që ata duhet të jetonin si jetonte pjesa tjetër jo- indigjene e popullsisë. Por kjo nuk funksionoi sepse popullsia aborigjene nuk deshte të humbiste traditat e saj kulturore.

Në vitet 1960, politika ndryshoi në atë te integrimit. Shumë burra e fituan të drejtën e votimit në vitin 1850, por jo të gjithë indigjenët australianë e kishin të drejtën e votimit në Komonuelth deri në vitin 1962. Me integrimin, aborigjenëve iu dhanë të drejtat civile, por akoma pritej prej tyre që t'i adaptoheshin kulturës australiane jo-indigjene.

Në vitin 1967, mbi 90 për qind e australianëve votuan ''PO'' për të lejuar numërimin e popullit aborigjen dhe atë të Ishujve Torres Strait dhe regjistrimin e tyre si pjesë e popullsisë. Kjo tregoi që shumica e australianëve deshën që indigjenët australianë të merrnin pjesë dhe t'u jepen të njëjtat të drejta si gjithë të tjerëve.

Kjo zgjerim i vlerave të shoqërisë dhe protestë e fortë aborigjene çoi në vendosjen e vetëvendosjes si një parim kryesor udhëzues për hartimin e politikave në lidhje me popujt aborigjenë dhe Torres Strave Islander. Qeveria australiane njohu dhe ra dakort që indigjenët australianë duhet të thonin fjalën e tyre në zhvillimet e tyre politike, ekonomike, sociale dhe kulturore.

Protestat e aborigjenëve për të drejat e tyre të tokës, tërhoqën vëmendjen e publikut në vitin 1960 gjatë demonstrate të Gurindji-t (Gurindji Strike) në fermën blegtorale të Wave Hill në Northern Territory. Fermerët aborigjenë të udhëhequr nga Vincent Lingiari, u larguan nga puna në fermën blegtorale. Veprimet e tyre i hapën rrugën Eddie Mabo-s dhe të tjerëve, për të luftuar për të drejtat indigjene të tokës.

Bazuar në Dekretin e vitit 1976 për të Drejtën aborigjene të Tokës (Northern Territory), popullit aborigjen ju dhanë zona të gjëra në brendësi të Australisë. Në fillimet e viteve 1990, vendimi i Gjykatës së Lartë në çështjen Mabo si dhe *Dekreti Kombëtar i Vitit 1993* i njohu popullit aborigjen dhe atë të Ishujve Torres Strait të drejtën e pretendimeve ndaj tokës, bazuar në ligjet dhe zakonet e tyre tradicionale.

Një pjesë në rritje e Australisë është e përfshirë nga përcaktimet e titullit vendas. Këtu akoma kanë mbijetuar aspekte të një shoqërie tradicionale.

Ne maj 1997, raporti 'Duke i Kthyer ato në shtëpi' ('Bringing them home') u paraqit në Parlamentin australian. Raporti ishte rezultat i hetimeve që kishin të bënin me zhvendosje të shumta të fëmijëve aborigjenë dhe atyre të Ishujve të Torres Strait nga familjet e tyre. Këta fëmijë njihen ndryshe si 'Gjeneratat e Vjedhura' ('Stolen Generations'). Si rezultat i këtij raporti, mijëra australianë treguan mbështetjen e tyre ndaj australianëve të tyre indigjenë duke marshuar të gjithë bashkë në ditën e parë kombëtare të 'Ditës së Brengosjes' në 1998.

Apologjia ndaj Generatave të Vjedhura 2008

Më 13 shkurt 2008, Kryeministri australian bëri një apologji kombëtare ndaj Gjeneratave të Vjedhura në Parlamentin australian. Ai kërkoi falje në mënyrë të veçantë për mënyrën sesi fëmijët e indigjenëve u morrën nga prindërit e tyre.

Fjalimi u transmetua në stacionet e radiove dhe kanaleve televizive. Mijëra australianë u mblodhën nëpër qendra pune dhe sheshe publike për të dëgjuar fjalimin 'Na Falni'. Fjalimi, në mënyrë zyrtare fliste për padrejtësitë e kaluara si dhe kërkoi të falur për ato. Ky ishte një hap i rëndësishëm drejt qetësimit të indigjenëve dhe për të siguruar që padrejtësi të tilla nuk do të ndodhin më kurrë. Fjalimi i Faljes, ishte një hap i rëndësishëm përpara për gjithë australianët.

Mesazh i shkruar në ajër mbi Sidnej ''Na falni''

Sot, kontributi i paçmueshëm i indigjenëve ndaj identitetit australian njihet dhe festohet. Aborigjenët dhe banorët e Torres Straits mbajnë poste udhëheqëse në vendet e punës në mbarë Austalinë, duke përfshirë sistemin gjyqësor, politikë, arte dhe sporte.

Albert Namatjira (1902–1959)

Albert Namatjira ishte një artist i shkëlqyer australian i cili filloi një mënyrë krejt të re për të pikturuar peizazhe australiane. Si një i ri me origjinë Arrernte, Albert kishte një dhunti për të pikturuar. Ai s'kishte shumë shkollim në pikturë, por pikturat e tij me bojëra uji të krahinave australiane, ishin shumë popullore dhe shiteshin shumë shpejt.

Ai dhe gruaja e tij janë australianët e parë aborigjenët që u lejuan të bëhen shtetas australianë. Kjo do të thoshte që ata mund të votonin, mund të hynin në një hotel dhe mund të ndërtonin një shtëpi ku të donin. Shtetësia australiane e Albertit, nxorri në pah një fakt, që aborigjenët e tjerë nuk i kishin këto të drejta.

Jeta e tij u tregoi australianëve jo-indigjenë, padrejtësinë e ligjeve raciste dhe kontribuoi në ndryshimet e popullsisë aborigjene.

Eddie Mabo (1936–1992)

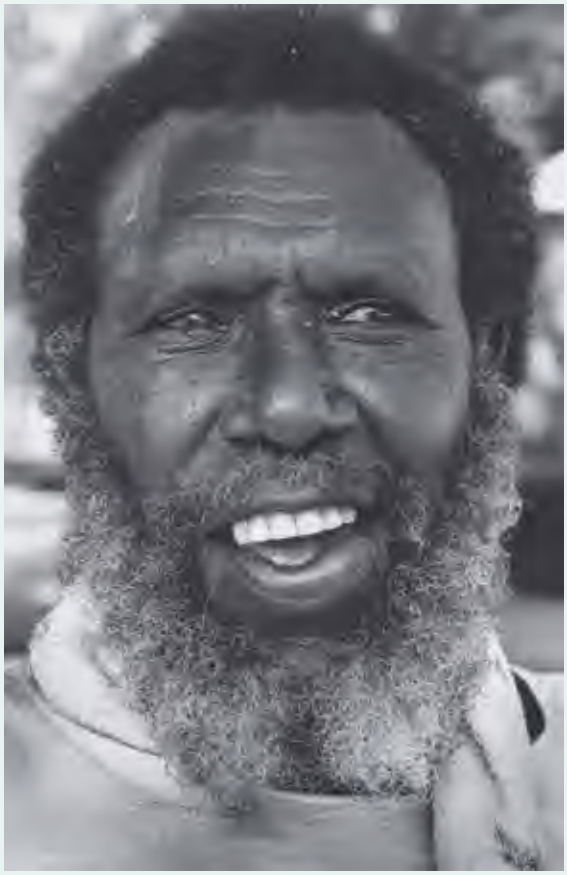
Eddie Koiki Mabo ishte një aktivist dhe zëdhënës i të drejtave të tokës së indigjenëve. Ai lindi në Ishullin Murray, në tokën tradicionale të popullit Meriam të Torres Strait.

Që në moshë të re, ai kishte mësuar se cilat pemë dhe gurë ishin kufiri i territorit të familjes së tij.

Do të duheshin shumë vite të tjera që Eddie të mësonte që atdheu i tij ishte i konsideruar nën ligjet australiane, si territor i Kurorës Mbretërore (Crown land) dhe që nuk i përkiste familjes së tij. Ai e ktheu zemërimin në veprim dhe iu drejtuai gjykatës për çështjen e tij në emër të popullit të Ishullit Murray.

Në vitin 1992, pas shumë vitesh, Eddie e fitoi çështjen gjyqësore në Gjykatën e Lartë. Sipas vendimit Mabo, populli aborigjen mund të vërtetonte se ai kishte një lidhje historike dhe të vazhdueshme me tokën e tij dhe se mund të kërkonin pronësinë e asaj toke, në rast se nuk ngriheshin pretendime për të. Ai vendim i hapi rrugën kthimit të shumë tokave pronarëve origjinalë.

Eddie Mabo do të mbahet mend për kurajon e vet dhe për fitimin e të drejtave të tokës për popullsinë indigjene.

Emigrimi multikulturor

Në vitet 1950 dhe 1960, komuniteti aziatik, kishat dhe grupe shoqërore u ngritën në protesta për t'i dhënë fund politikës së 'Australisë së Bardhë' (White Australia).

Në 1958, Qeveria australiane e shfuqizoi Provimin e diktimit, dhe në vitin 1966 Australia hapi dyert për një imigrim të zgjedhur jo-evropian dhe me zanate nga Azia. Përfundimisht australianët kudo që ishin, pranuan që të përfshinin të gjitha kombet në programin e imigracionit.

Politika e 'Australisë së Bardhë' përfundoi në 1973 dhe vendi ynë hyri në rrugën e multi-kulturalizmit. Nga kjo kohë, qeveria hoqi të gjitha kriteret raciale për imigracionin. Në 1975, pas Luftës së Vietnamit, Australia pranoi një numër rekord me refugjatë dhe emigrantë nga Azia.

Që nga viti 1945, miliona njerëz kanë ardhur për të jetuar në Australi, përfshirë shumë refugjatë nga vendet e shkatërruara nga lufta. Sot, emigrantët tonë vijnë nga e gjithë bota.

Politika e sotme e Australisë është një politikë e përfshirjes, ku çdo njeri pavarësisht prej racës ndihet pjesë e shoqërisë sonë. Kjo politikë ndiqet në të tëra aspektet e kulturës australiane. Kjo është pjesë e programeve tona mësimore që nga shkollat e ulëta e deri në universitete, gjithashtu praktikohet në vendet e punës dhe në industrinë e shërbimit.

E drejta e çdo personi për t'u trajtuar në mënyrë të barabartë dhe pa u diskriminuar, mbrohet nga Komisioni australian i të Drejtave të Njeriut si dhe nga agjensitë qeveritare të anti-diskriminimit në çdo shtet apo territor. Diskriminimi racial dënohet publikisht dhe në bazë të ligjit është krim.

Australia është bërë një shoqëri shumë-kulturore e harmonisë dhe pranimit. Ajo është një vend ku emigrantët, Indigjenët dhe të tjerë të lindur në Australi ndihen të lirë për të ndjekur ëndrrat e tyre në paqe.

Dr Victor Chang (1936–91)

Dr Victor Chang ishte një nga kirurgët më të mirë australianë të zemrës. Victor Peter Chang Yam Him lindi në Kinë në 1936 dhe erdhi në Australi në moshën 15 vjeçare.

Ai punoi në Sidnej në Spitalin St Vincent, ku në vitin 1984 ai hapi qendrën e parë të specializuar në transplantin e zemrës në Australi. Në vitin 1986 Victor Chang-ut iu dha Çmimi më i madh australian që njihet si, 'Companion of the Order of Australia'.

Viktor ishte i shqetësuar për numrin e vogël të dhuruesve, për këtë arsye ai filloi të krijojë një zemër artificiale, e cila ishte drejt përfundimit kur ai u vra në mënyrë tragjike në vitin 1991.

Një qendër e re kërkimesh u ngrit në kujtim të tij. Ai kujtohet për ekspertizën, optimizmin dhe anën inovative të tij.

Në përfundim

Këto faqe ju dhanë një shikim të shpejtë të historisë australiane. Do të kuptoni që këto njohuri të reja ju japin mundësinë që të jeni të informuar për gjithçka që ju rrethon. Ju urojmë mirëseardhjen në shtetësinë australiane dhe ju ftojmë të merrni pjesë në mënyrë të plotë në jetën e vendit tonë demokratik dhe paqedashës.

Si qytetar, ju do të ndani të gjitha përgjegjësitë dhe privilegjet e njëjta si qytetarët e tjerë australianë, dhe do të zini vendin tuaj si një anëtar i plotë i komunitetit australian. Ju do të ndani përgjegjësinë për të ndihmuar në formimin e së ardhmes së Australisë dhe ne mezi presim pjesëmarrjen tuaj aktive në atë projekt kombëtar.

Fjalor i pjesës për të cilën nuk do pyeteni

ambasador
një person që përfaqëson ose promovon një shtet ose një aktivitet

bord
një grup personash të zgjedhur për të marrë vendime, p.sh si duhet të drejtohet një kompani

shkollë me konvikt
një shkollë ku nxënësit jetojnë në të dhe nuk kthehen në shtëpi deri sa të mbarojë një semestër shkollor

shkurre
zonat e thella të Australisë që ndodhen akoma në gjendjen e tyre natyrale

stacion blegtorie
një fermë e madhe ku rriten bagëtitë e trasha për prodhimin e mishit të lopës

statut
një formulim me shkrim i të drejtave dhe përgjegjësive

bazat e përbashkëta
fushë me interes të përbashkët

ushtar i rekrutuar
një ushtar i cili nuk e zgjedh me dëshirë ushtrinë, por që në kohë lufte duhet të aktivizohet

Toka e kurorës
toka në pronësi të qeverisë

program mësimor
kurs studimi

I mjerë
një person që s'ka para ose metoda për të bërë para

didgeridoo
një instrument muzikor në formë fyelli të madh dhe të gjatë, aborigjenëve australianë i bërë nga një dru i gjatë bosh brenda

lojë e rregullt
duke ndjekur rregullat dhe duke mos pasur një avantazh të padrejtë; trajtim i drejtë dhe i ndershëm i njerëzve

dëshmorët
meshkuj dhe femra të vrarë në luftë ose betejë

krijim
të ndërtosh ose të krijosh

prodhimi i Brendshëm Bruto
vlera e të gjitha prodhimeve dhe shërbimeve të bëra brenda një vendi në një vit

valë e nxehtë
kohë shumë e nxehtë që zgjat më shumë se dy ditë rresht

tradhti e lartë
një akt kriminal serioz, që përfshin një tentativë për të rrëzuar qeverinë

ikonë
një imazh i mirënjohur dhe përfaqësues

piktura me portrete indigjenësh
një art që është i veçantë dhe që përfaqëson njerëzit Indigjenë

Indigjenët
Populli aborigjen dhe i Ishujve Torres States të Australisë

masë toke
një zonë toke

moment
një ngjarje e rëndësishme në histori

pronë vendase
të drejtat tradicionale që vendasit kanë për tokën dhe ujin, të përcaktuara brenda sistemit ligjor australian

historia e folur
kujtimet e njerëzve mbi ngjarjet e të kaluarës

pioner
një nga banorët e parë, një i suksesshëm në ditët e hershme të vendbanimeve koloniale

përfaqësim politik
të jesh i përfaqësuar në parlament nga një politikan

dënim
dënimi i vendosur nga një gjyqtar, siç është një kohëzgjatje në burg, për dikë të shpallur fajtor për një krim

pagat fikse
të vendosësh sesa duhet të paguhen punëtorët për punën e tyre

reformë shoqërore
përmirësimi në mënyrë graduale i shoqërisë, jo me revolucion

varrim zyrtar
një varrim i paguar nga qeveria për të nderuar një shtetas që ka dhënë një kontribut të rëndësishëm ndaj kombit

pritë
Një gardh mbrojtës i bërë prej thuprash dhe hunj

blegtor
njeri i punësuar të kujdesohet për bagëtinë e trashë

grevë
kur punëtorët ndalojnë punën, p.sh për të protestuar kundër vendimeve të punëdhënësit

E drejta e votës
E drejta për të votuar në zgjedhje publike

betimi
ceremonia zyrtare gjatë pranimit për të mbajtur një post zyrtar publik

karrierë
klasë shoqërore ose prejardhje, punë, pozicion

Për më shumë informacion

Shtetësia australiane

Për më shumë informacion mbi përfitimin e shtetësisë australiane, vizitoni www.citizenship.gov.au.

Australia

Ju mund të gjeni më shumë Informacione rreth Australisë në bibliotekën e lagjes. Portalet e mëposhtme mudn të përmbajnë gjithashtu informacion të dobishëm:

- Puna Vullnetare në Australi (Volunteering Australia) www.australia.gov.au
- Pak Fjalë rreth Australisë www.dfat.gov.au/aib

Shërbime dhe programe të qeverisë australiane

Për më shumë informacion mbi shërbimet dhe programet e qeverisë australiane, vizitoni www.australia.gov.au

Deputeti i Parlamentit ose Senatori

Deputeti i Parlamentit Federal në zonën tuaj ose një senator për shtetin ose territorin tuaj ka informacione të shumta rreth shërbimeve dhe programeve të qeverisë australiane.

Lista me emrat e deputetëve dhe senatorëve mund të gjendet në www.aph.gov.au.

Organizatat qeveritare australiane

Ju mund të gjeni më shumë informacione rreth organizatave qeveritare australiane të referuara në këtë libër në faqet e mëposhtme të internetit:

- Forcat e Armatosura australiane (Australian Defence Force) www.defence.gov.au
- Komisioni Zgjedhor australian (Australian Electoral Commission) www.aec.gov.au
- Policia Federale australiane (Australian Federal Police) www.afp.gov.au
- australian Human Rights Commission (Komisioni australian i të Drejtave të Njeriut) www.humanrights.gov.au
- Komisioni australian i Sportit (Australian Sports Commission) www.sportaus.gov.au
- Zyra australiane e Taksës (Australian Taxation Office) www.ato.gov.au
- Përmendorja australiane e Luftës (Australian War Memorial) www.awm.gov.au
- Banka australiane e Thesarit (Reserve Bank of Australia) www.rba.gov.au

Organizatat Jo-Qeveritare

Për më shumë informacion rreth organzatave jo-qeveritare të përmendura në këtë libër burimesh, vizitoni faqet e mëposhtme në internet:

- Fondacioni australian Bradman (Bradman Foundation Australia) www.bradman.com.au
- Hamlin Fistula Ndërkombëtare (Hamlin Fistula International) www.hamlinfistula.org
- Shërbimi Mbretëror Ajror i Shëndetësisë (Royal Flying Doctor Service of Australia) www.flyingdoctor.org.au
- Shkolla Ajrore (School of the Air) www.schoolair-p.schools.nsw.edu.au
- Autoriteti Hidro-Centralit në Snowy Mountains (Snowy Mountains Hydro-Electric Authority) www.snowyhydro.com.au
- http://www.snowyhydro.com.au/Fondacioni Fred Hollows (The Fred Hollows Foundation) www.hollows.org
- Qendra e Trashëgimisë Botërore e UNESCO-s (UNESCO World Heritage Centre) whc.unesco.org
- Kombet e Bashkuara (United Nations) www.un.org
- Instituti i Kërkimeve Kardiologjike Victor Chang (Victor Chang Cardiac Research Institute) www.victorchang.edu.au
- Puna Vullnetare në Australi (Volunteering Australia) www.volunteeringaustralia.org

Të tjera

Kërkoni në faqet e mëposhtme të internetit për më shumë informacion në lidhje me temat e mëposhtme:

- Kushtetutën e Australisë www.aph.gov.au
- Çmimet që jepen për australianin më të mirë të vitit www.australianoftheyear.org.au
- Raporti 'Duke i Kthyer ato në shtëpi' www.humanrights.gov.au
- Parqe dhe rezerva të Komonuelthit www.environment.gov.au
- Sigura kibernetike www.esafety.gov.au
- Ndihmë për rastet e dhunës në familje www.respect.gov.au, www.1800respect.org.au, www.dss.gov.au/women/help-is-here-campaign
- Australianë të Famshëm: Edicioni Online i adb.anu.edu.au
- Lista e Projektligjeve para Parlamentit www.aph.gov.au
- Parlamenti i Australisë www.aph.gov.au
- Zyra Parlamentare Arsimore www.peo.gov.au
- Festat publike www.australia.gov.au
- Racizmi humanrights.gov.au
- Falja ndaj popullit aborigjen dhe atij të Ishujve Torres Strait www.australia.gov.au

Falënderime

Pamjet e mëposhtme u siguruan me ndihmën e Departamentit të Agrikulturës, Ujit dhe Mjedisit:

p50 Bukuritë e Paprekura të Tasmanisë

Pamjet e mëposhtme u siguruan me ndihmën e departamentit të Punëve të Brendshme:

p5 Ceremonia e marrjes së shtetësisë në Albert Hall, Kanberra

p5 Certifikata e shtetësisë australiane

p11 Ceremonia e tymosjes, Kanberra

p34 Familje në ceremoninë e marrjes së shtetësisë australiane, Kanberra

Pamjet e mëposhtme u siguruan me ndihmën e Arkivit Kombëtar australian:

p51 Fëmijë në pronë delesh NSW – Shkolla Air, foto e bërë në 1962 (ref: A1200:L42511)

p60 Dick Smith, Drejtor i Drejtorisë së Aviacionit Civil, 1991(ref: A6135:K23/5/91/1)

p65 Harta e Holandës së re të Abel Tasmanit, 1644 (ref: A1200:L13381)

p68 Imazh historik i etheve të arit në Australi, në vitin 1851 (ref: A1200:L84868)

p70 ''Afganët'' që punonin me deve në zonat e thella të Australisë (ref: A6180:25/5/78/62)

p77 Sir Edward 'Weary' Dunlop in his office, 1986 (ref: A6180:1/9/86/12)

p78 Emigrant evropian që mbërrin në Australi, italianë që do punojnë në prerjen e kallamit të sheqerit, në anijen Flaminia në Cairns, 1955 (ref: A12111:1/1955/4/97)

Pamjet e mëposhtme u siguruan me ndihmën e Bibliotekës Kombëtare australiane:

P53 Portret i Judith Wright, publikuar në vitet 1940 (ref: nla.pic-an29529596)

p65 Flota e Parë në Sydney Cove, 27 janar 1788, krijuar nga John Allcot 1888 – 1973 (ref: nla.pic-an7891482)

p66 Portret i Caroline Chisholm, publikuar nga Thomas Fairland 1804 – 1852 (ref: nla.pic-an9193363)

p71 Portret i Catherine Helen Spence, publikuar në vitet 1890 (ref: nla.pic-an14617296)

p74 John Simpson Kirkpatrick me gomarin e tij, Gallipoli, 1915 (ref: nla.pic-an24601465)

p76 Portret i Sir Charles Edward Kingsford Smith, publikuar midis viteve 1919 dhe 1927 (ref: nla.pic-vn3302805)

p81 Portret i Albert Namatjira në misionin Hermannsburg, Territori Verior, publikuar në 1946 ose 1947 nga Arthur Groom (ref: nla.pic-an23165034)

Pamjet e mëposhtme u siguruan me ndihmën e iStock:

Kopertinë Lulet e mimozës në pranverë, ©iStockphoto.com/ST-art (ref: 1135566007)

p6 Nënë kangur dhe foshnja e saj në Lucky Bay, Australia Perëndimore, ©iStockphoto.com/NeoPhoto (ref: 1142608453)

p9 Liqeni Hume, Viktoria, ©iStockphoto.com/tsvibrav (ref: 675826394)

p15 Opál i zi australian, ©iStockphoto.com/Alicat (ref: 173691056)

p17 Flamuri australian, ©iStockphoto.com/davidf (ref: 471630390)

p19 Një grup multietnik vajzash në shkollë fillore, ©iStockphoto.com/FatCamera (ref: 877714382)

p23 Ndërtesa e Parlamentit të Australiasë, Kanberra, ©iStockphoto.com/felixR (ref: 157193181)

p33 Grup njerëzish, ©iStockphoto.com/davidf (ref: 913541808)

p36 Gavel dhe Shkallët e Drejtësisë, ©iStockphoto.com/studiocasper (ref: 1004781908)

p37 Grup Divers, ©iStockphoto.com/SolStock (ref: 1203934273)

p39 Zjarr në përroin me thurrimë jeshile NSW, Australi, dhjetor 2019, ©iStockphoto.com PetarBelobrajdic (ref: 1198579743)

p47 Instrument didgeridoo i lyer me punim dore, ©iStockphoto.com/lore (ref: 185011099)

p48 Plazhi Bondi, Sidnej, ©iStockphoto.com/Edd Westmacott (ref: 91095176)

p49 Ndërtesa e Operës në Sidnej, New South Wales, ©iStockphoto.com/slowstep (ref: 607986870)

p50 Parku Kombëtar Uluru-Kata Tjuta, Territori Verior, ©iStockphoto.com/bennymarty (ref: 1184425004)

p63 Uluru, Territori Verior, ©iStockphoto.com/simonbradfield (ref: 539027478)

p64 Art në shkëmb aborigjen – peshku Saratoga, ©iStockphoto.com/Alpen Gluehen (ref: 2761924)

p75 Muret përkujtimore të luftës në Australi, Kanberra, ©iStockphoto.com/ Matt Palmer (ref: 1125736631)

Pamjet e mëposhtme u siguruan me ndihmën e Shutterstock:

p7 Kërcimtarë indigjenë në festivalin kombëtar, Sidnej ©shutterstock.com/PomInOz (ref: 345113882)

p21 Votues, ©shutterstock.com/Nils Versemann (ref: 446229916)

p31 Gjykata e Larët e Australisë, ©shutterstock.com/Greg Brave (ref: 1051621895)

Të gjitha pamjet e tjera u siguruan me mundësinë e organizatave dhe njerëzve të mëposhtëm:

p24 Dekreti Kushtetues i vitit 1900 të Komonuelthit të Australisë: Kopja origjinale e Raportit Publik, e mundësuar nga Gifts Images Collection, Koleksioni i Arteve pranë Ndërtesës së Parlamentit, Departamenti I Shërbimeve Parlamentare, Canberra ACT

p40 Pamja me Ishullin e Big Ben Heard e mundësuar nga Divizioni Antarktik australian © Commonwealth of Australia, foto nga L. E. Large (ref: 1892A2)

p52 Fotografia e Sir Donald Bradman e siguruar me ndihmën e Muzeut Bradman të Kriketit. Sir Donald Bradman duke vënë kapelen e vet në kokë gjatë Provimit të Australisë dhe e marrë në 1931-32 në sezonin australian.

p54 Dr Fiona Wood, AM imazhi u sigura me ndihmën e Këshillit Kombëtar të Ditës së Australisë

p55 Imazhi i Profesor Fred Hollows u mundësua nga Fondacioni Fred Hollows, foto nga Frank Violi

p56 Dr James Muecke, AM imazhi u sigura me ndihmën e Këshillit Kombëtar të Ditës së Australisë

p56 Profesore Michelle Simmons, imazhi u sigura me ndihmën e Këshillit Kombëtar të Ditës së Australisë

p61 Pamja e Dr Catherine Hamlin AC e mundësuar nga Fondi Humanitar dhe Ndihmës Hamlin Fistula

p71 Pamja me Lord Lamington duke folur në Ditën e Federatës përpara tubuesve, Brisbane, 1901, u mundësua nga Biblioteka e Shtetit të Queensland-ës, foto nga H.W. Mobsby (ref: 47417)

p72 Edith Cowan, imazhi u sigura me ndihmën e Muzeut Kombëtar të Australisë

p73 Dorothea Mackellar, imazhi u sigura me ndihmën e Bibliotekës Shtetërore NSW

p76 Pamje të kuzhinës së supës u mundësuan nga Biblioteka e Shtetit të NSW (Mitchell Library). Nxënësit e shkollës duke u rreshtuar për të marrë një pjatë supë dhe një copë bukë pa pagesë, Shkolla Publike në Belmore North, NSW, 2 gusht 1934, foto nga Sam Hood (ref: H&A 4368)

p77 Ushtar i plagosur në Kokoda Track të siguruara me ndihmën e Monumentit australian të Luftës (ref: 014028)

p81 Fotografia e Eddie Mabo është riprodhuar me autorizim të Bernita and Gail Mabo

p82 Imazhi i Dr Victor Chang u sigurua me ndihmën e Institutit Kërkimor të Kardiologjisë Victor Chang

Shënime

